UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2017 **Mikuláš Pejcha**

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Mikuláš Pejcha

Efektivita smluvní úpravy mezinárodního jaderného odzbrojení na počátku 21. století

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Mikuláš Pejcha**

Vedoucí práce: **PhDr. Kryštof Kozák, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

PEJCHA, Mikuláš. Efektivita *smluvní úpravy jaderného odzbrojení na počátku 21. století.* Praha, 2017. 38 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Kryštof Kozák, PhD.

Abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o smluvní úpravě jaderného odzbrojení na počátku 21. století pohledem efektivity. Jejím cílem je zjistit, zda jsou současné smluvní prostředky jaderného odzbrojení efektivní. Pro toto zjištění analyzuje texty smluv jaderného odzbrojení uzavřených na počátku 21. století a zaměřuje se na jejich kontrolní a zajišťovací prvky, které nejvíce ovlivňují jejich efektivitu. Zkoumá závislost mezi počtem jaderných hlavic a uzavřenými smlouvami. Posuzuje také teoretická východiska pro držení jaderných zbraní pohledem mezinárodních vztahů a osvětluje tak možnou motivaci jednotlivých států.

Abstract

The bachelor thesis deals with the effectivity of the nuclear disarmament in the beginning of the 21st century. Its objective is to find out, if the process set by the international law is effective and how is the nuclear disarmament assessed by the theories of the theory of international relations. Thesis analyzed international treaties in order to meet this goal and also finds out correlation between the treaties and final numbers of nuclear warheads.

Klíčová slova

Odzbrojení, efektivita, mezinárodní smlouvy, Nový START, Moskevská smlouva

Keywords

Disarment, effectivity, international treaties, The New START Treaty, The Treaty of Moscow

Rozsah práce: 69561 znaků, 38 normovaných stran

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19.5.2017 Mikuláš Pejcha

Poděkování

Na tomto místě bych rád zdvořile poděkoval panu vedoucímu práce PhDr. Kryštofovi Kozákovi, Ph.D. za jeho cenné připomínky, kritický náhled a lidský přístup. Dále bych rád poděkoval rodičům za trpělivost a podporu a přátelům za jejich rady.

Institut mezinárodních studií
Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:
Mikuláš Pejcha

E-mail:
mikulas.pejcha@gmail.com

Studijní obor:
Mezinárodní teritoriální studia - kombinované

Semestr a školní rok zahájení práce:
Zimní 2017

Semestr a školní rok ukončení práce:
Letní 2017

Vedoucí bakalářského semináře:
Doc. PhDr. Jiří Vykoukal, Csc.

Vedoucí práce:
PhDr. Kryštof Kozák, Ph.D.

Název práce:
Efektivita smluvní úpravy mezinárodního jaderného odzbrojení na počátku 21. století

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):
Práce se zaměřuje na smlouvy týkající se jaderného odzbrojení, které byly uzavřeny na počátku 21. století (New Start, SORT) pohledem efektivity. Smlouvy jsou materiálním ohniskem práce k analýze, ovšem posuzování problematiky jaderného odzbrojení probíhá také za pomoci teorií mezinárodních vztahů.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):
Časové (teritoriální) vymezení zůstalo beze změny, věcný zájem se zúžil na smlouvy New Start, SORT a přidal se parametr efektivity smluv a přesnější hlediska parametrů, kterými se smlouvy hodnotí.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):
Úvod, Metodologie, Teoretický rámec, Smluvní úprava jaderného odzbrojení na počátku 21. století, Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):
Bříza Vlastislav, Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení. (Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010)
Jan Ondřej, „Odzbrojení a regulace zbrojení v mezinárodním právu a ve vztahu ke státní suverenitě“, Mezinárodní vztahy 34, č. 2 (léto 1999)
Miroslav Tůma, Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011)

Podpis studenta a datum
19.5.2017

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM **5**
PROHLÁŠENÍ **6**
OBSAH **1**
ÚVOD **2**
1. METODOLOGIE **4**
1.1. VÝZKUMNÉ OTÁZKY 5
2. TEORETICKÝ RÁMEC **5**
2.1. POJEM JADERNÉHO ODZBROJOVÁNÍ 5
2.2. ODZBROJENÍ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU 6
2.3. JADERNÉ ODZBROJENÍ POHLEDEM TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ 10
2.3.1. Realismus a jaderné zbraně *10*
2.3.2. Liberalismus a jaderné zbraně *11*
2.3.3. Konstruktivismus a jaderné zbraně *12*
2.4. POČÁTKY REGULACE JADERNÝCH ZBRANÍ A ODZBROJOVACÍHO PROCESU 12
2.4.1. Období studené války *14*
4. SMLUVNÍ ÚPRAVA JADERNÉHO ODZBROJENÍ NA POČÁTKU 21. STOLETÍ **17**
4.1. SMLOUVA SORT 18
4.1.1. Okolnosti přijetí *21*
4.2. NEW START 22
4.2.1. Okolnosti přijetí *26*
4.3. SOUČASNÉ JADERNÉ ARZENÁLY A JEJICH VÝVOJ 28
4.4. KLÍČOVÉ POJMY JADERNÉHO ODZBROJOVÁNÍ DO BUDOUCNOSTI 30
4.4.1. Transparentnost *30*
4.4.2. Humanitární dopady použití jaderných zbraní *30*
4.4.3. Koncepce jaderného odstrašování *31*
ZÁVĚR **31**
SUMMARY **33**
POUŽITÁ ODBORNÁ LITERATURA **34**
PRÁVNÍ DOKUMENTY: **35**
WEBOVÉ STRÁNKY: **36**
SEZNAM PŘÍLOH **37**
PŘÍLOHY **38**

Úvod

Problematika smluvní úpravy jaderného odzbrojení na počátku 21. století je úhelným kamenem prozatím utopického cíle ležícího nyní v oblasti legis ferendae, ke kterému směřuje - světa bez jaderných zbraní. Efektivita takové úpravy je pak vyjádřením toho, zda se úprava v této oblasti vydává správným směrem a zda ta současná je funkční. Materiálním ohniskem analýzy práce jsou smlouvy New Start a SORT včetně okolností jejich přijetí. Ačkoliv se jedná o bilaterální smlouvy, je nutné zmínit, že Spojené státy společně s Ruskem vlastní 93% celkového počtu jaderných zbraní na světě[1]. Na poli mezinárodních vztahů (také mezinárodní politiky) jsou právě mezinárodní smlouvy jedním ze dvou hlavních právních prostředků (srov. mezinárodní obyčej), které určují pravidla, podle kterých jsou státy zavázány k určitému chování, které stojí na vzájemné důvěře. Narozdíl od mezinárodního obyčeje jsou však sjednávány výslovně a dobrovolně, bez nutnosti přítomnosti právních zásad 1. usus longaevus – zvyk dlouhodobě zažitý a používaný, 2. opinio necessitatis – skutečnost, že je daný zvyk společenstvím státům nejen uznáván, ale i dodržován a popřípadě sankcionován.[2] K jadernému odzbrojení se vztahují mezinárodní obyčeje patřící do ius cogens (kogentní pravidla mezinárodního obyčeje), které bylo kodifikováno v roce 1969 ve Vídeňské úmluvě jako soubor základních pravidel chránících celé mezinárodní společenství. Jaderných zbraní se týká zákaz použití síly a zákaz rozsáhlého znečištění životního prostředí. Jak je zřejmé, právě smluvní svoboda je teoreticky činí vhodným prostředkem pro mezinárodní odzbrojení díky své libovolnosti v uzavírání smluv, pružnosti, výslovnosti a efektivitě. Ovšem ve skutečnosti jsou tyto důvody nevhodné – neboť vždy záleží pouze na skutečné vůli států danou problematiku vyřešit či pouze probírat ve veřejné debatě nebo v diplomatických vztazích. Z toho plyne nízká míra sankcionovatelnosti a zajištění v těchto smlouvách.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda jsou současné smluvní prostředky vedoucí k jadernému odzbrojení efektivní a zda jsou státy skutečně ochotny vzdát se v souladu s nimi svého jaderného arzenálu. Zaměříme se na mechanismy zajištění, vykonatelnosti smluv i případné sankcionování. Stejně jako okolnosti přijetí smluv jednotlivými státy a návaznosti na jejich předcházející smluvní úpravu jaderného odzbrojení, která ovlivňuje jak smlouvy současné, tak ovlivní i smlouvy budoucí. Právě současný vývoj na poli jaderného odzbrojení je důležitý pro jeho budoucí smluvní

[1] „Status of World Nuclear Forces“, web Federace americkch vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-
[2] Danilo Türk, Základy mezinárodního práva (Praha : Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta, 2011), s. 553.

úpravu, neboť dobře odhaluje principy dle kterých jednotlivé státy v mezinárodních vztazích vystupují a jakou motivaci k jednání mají. Uzavřená smlouva je tak završením procesu jednání, který by měl reflektovat vzájemně přijatelný konsenzus stran. V analýze motivů chování států nám dobře poslouží náhled jaderného odzbrojování skrze optiku vybraných teorií mezinárodních vztahů. Předmětem jejich vědeckého zkoumání je charakteristika chování jednotlivých aktérů na mezinárodním poli. Detailně analyzují motivy a politické kroky států a objasňují jejich důvody k vlastnictví jaderných zbraní, díky čemuž pak můžeme přesně a odděleně od dalších parametrů z různých teoretických pohledů hodnotit důvody, které státy vedou k určitým postojům během celého procesu odzbrojování a jeho smluvní úpravy.

Výsledkem je rozbor efektivity mezinárodních smluv vedoucích k jadernému odzbrojení na počátku 21. století a zhodnocení toho, zda jsou státy ochotny zbavit se svých jaderných zbraní. Ze získaných poznatků se pak v poslední kapitole pokoušíme o nastínění možných východisek jaderného odzbrojení do budoucna.

Z hlediska metodologie v této bakalářské práci podrobujeme kritickému zkoumání samotný text smluv v kontextu dosažení jejich cílů v průběhu jejich platnosti i okolnosti týkající se přijetí, vypovězení či nedodržení. Ukazateli nám v tomto budou soulad chování aktérů s textem smlouvy, ale také například počet jaderných hlavic, držených jednotlivými státy.

V kapitole Teoretický rámec této práce vymezujeme přístupy a pojmy (terminologii) užívané v jaderném odzbrojování z hlediska mezinárodních vztahů i mezinárodního práva, abychom mohli v následujících kapitolách analyzovat a kriticky zkoumat zjištění, kterých jsme podle nastíněné metodologie v konkrétních případech dosáhli.

V analytické části práce provádíme rozbor okolností, které provázely přijetí té které mezinárodní smlouvy a následně podrobně zkoumáme její konstrukci se zaměřením na mechanismy kontroly, zajištění, vykonatelnosti a sankcionovatelnosti. Ukazatelem je i vliv smlouvy na konečný počet jaderných zbraní. Věnujeme se jednak stránce mezinárodněprávní, nevynecháváme však ani náhled dle teorie mezinárodních vztahů. V závěru pak práce na obecnější úrovni představuje celková úskalí procesu jaderného odzbrojování a možné přístupy do budoucna.

Vzhledem k zaměření práce jsou klíčovými primárními prameny především samy mezinárodní smlouvy a další oficiální dokumenty jednotlivých vlád. Tyto prameny musíme vykládat zejména v souladu s politikou daného státu, ovšem dalších

úskalí v jejich výkladu nespatřujeme, neboť patří do kategorie dokumentů, které obsahují fakta. Sekundárními prameny jsou pak monografie z oblasti mezinárodního práva a mezinárodních vztahů, které vymezují v této práci nejenom teoretický rámec, ale i přístup k problematice jako většímu celku. Dalšími zdroji jsou odborné články, které jsou důležité zejména v případě historických exkurzů i okolností v průběhu platnosti smluv. V případě monografií i zdrojů pro nás ovšem vyvstává povinnost dbát na ověřování jednotlivých faktů (zejména pokud se jedná o skutečnosti předkládané prostřednictvím médií) a také různící se přístupy v monografiích dle přesvědčení jednotlivých autorů (například přístup k úplnému či pouze regulovanému odzbrojení).

Současné proudy bádání bychom mohli rozdělit na debatu deskriptivní, v rámci které se analyzují dostupné oficiální i vědecké informace týkající se odzbrojení a snaží se podat celkový obraz s vysvětlením jevů a procesů. Debatu prediktivní, která se snaží vyvodit obecně platné vzorce chování a předpovědět tak možný vývoj zkoumané oblasti do budoucnosti. Normativní debata se pak snaží zpracovat doporučení pro jednotlivé subjekty, které by mohly podpořit určité chování v souvislosti s jadernými zbraněmi (resp. odzbrojením). Debata vzdělávací se snaží o šíření povědomí o problematice jaderných zbraních a odzbrojení mezi laickou i vědeckou veřejností a přispívá tak k popularizaci tématu a většímu porozumění, které může napomoci pro jaderné odzbrojení.

Mezi doplňkové prameny pak řadíme také bakalářské a diplomové práce týkající se tématu jaderného odzbrojení, které nám poslouží zejména jako přehledové publikace ohledně nejdůležitějších témat, která jsou v oblasti jaderného odzbrojení zpracovávána. Stejně tak nám mohou otevřít cestu k další odborné literatuře a pramenům. V práci z nich však nebudeme přímo vycházet a pro případnou interpretaci jimi předkládaných faktů použijeme především samotné odborné literatury.

1. Metodologie

Tato práce je kritickou analýzou textů mezinárodních smluv, které byly uzavřeny v problematice jaderného odzbrojení na počátku 21. století za účelem zjištění jejich efektivity. Na počátku 21. století byly uzavřeny dvě bilaterální smlouvy s cílem jaderného odzbrojení, a to SORT a New START, které jsou materiálním ohniskem naší práce. Dané smlouvy a okolnosti jejich přijetí posuzujeme nejen z pohledu mezinárodněprávního, ale také z pohledu obecné teorie mezinárodních vztahů, díky

které můžeme přesněji pojmenovat některé okolnosti dějů, které se v rámci této problematiky objevují. Pokud se bude diskutovaná otázka souviset s některou z tzv. velkých debat v rámci teorie mezinárodních vztahů či mezinárodního práva, bude v textu upřesněno, v rámci které velké debaty je tento náhled relevantní. K pojetí těchto teorií bude více řečeno v teoretické části práce.

1.1. Výzkumné otázky

Za výzkumné otázky si v této práci pokládáme tyto:
Jsou jaderné odzbrojovací smlouvy na počátku 21. století efektivní? Jsou státy skutečně ochotny vzdát se v souladu s nimi svého jaderného arzenálu? Soustředíme se na mechanismy zajištění, vykonatelnosti a případného sankcionování nedodržení smluv, okolnosti přijetí smluv jednotlivými státy a návaznosti na jejich předchůdce – analyzované smlouvy jsou bilaterální, takže bych se nevyjadřoval příliš obecně, a naopak konkrétně zmínil tyto dva nejdůležitější aktéry procesu. Výsledkem je rozbor efektivity mezinárodních smluv vedoucích k jadernému odzbrojení na počátku 21. století a jejich konečný efekt na aktuální počet jaderných hlavic ve světě a zavázané státy. Díky tomu můžeme hodnotit účinnost smluvních opatření. Ze získaných poznatků se pak v poslední kapitole snažíme o nastínění možných východisek jaderného odzbrojení do budoucna na základě dostupných prostředků mezinárodního práva a poznatků teorie mezinárodních vztahů.

2. Teoretický rámec

2.1. Pojem jaderného odzbrojování

Pro účely této práce je nutné vymezit samotné klíčové pojmy, se kterými budeme v textu dále pracovat a na kterých zakládáme naše další zjištění.
Odzbrojení můžeme chápat, jako *proces snižování stavu ozbrojených sil a vojenských výdajů, zničení nebo odstranění zbraní, ať rozmístěných nebo skladovaných, postupná likvidace kapacity vyrábět nové zbraně, uvolnění a zařazení vojenského personálu do*

civilního života.[3] Jaderným odzbrojováním se tedy ve vztahu k této definici analogicky myslí proces, kterým se snižují počty jaderných zbraní směřující k jejich úplnému odstranění a zničení. Pro srovnání - pojem „kontrola zbrojení“ je pak používán pro mezinárodněsmluvní či jednostranná opatřená vedoucí ke snížení celkového počtu a ničivé síly zbraní, tedy *opatření, která kvalitativně a nebo kvantitativně omezují nárůst počtu, resp. ničivé síly jaderných zbraní a případně regulaci dalších činností spojených s těmito zbraněmi.*[4] Nutnost rozlišovat tyto pojmy nastává především v teoretické rovině, poněvadž celkové odzbrojení (iniciativa Global Zero) používá pro zvýšení bezpečnosti odstranění jaderných zbraní, zatímco v rámci regulace může za určitých okolností paradoxně nastat situace, kdy se bezpečnost zvýší společně s počtem jaderných zbraní. K širšímu výkladu pojmu odzbrojení se přiklání také Organizace spojených národů v rámci svých dokumentů, ve kterých se můžeme setkat s pojmem odzbrojení v širším slova smyslu. Zahrnuje v sobě všechny aspekty regulace, tedy jak omezení zbrojení, kontroly zbrojení tak odzbrojení. Pro účel této práce budeme vycházet z výkladu Organizace spojených národů, kdy odzbrojení znamená snížení počtu zbraní nebo jejich síly i jejich omezování a regulace dalších s tím souvisejících činností, neboť dle naší metodologie směřují ke stejnému cíli. Prostředky pro takovou činnost pak poskytuje a definuje mezinárodní právo.

2.2. Odzbrojení v mezinárodním právu

V mezinárodním právu existují jednotlivá odvětví dle předmětu upravovaných vztahů obdobně, jako v dalších oblastech práva. Pro naši další analýzu je důležité definovat, jaké místo zaujímá v rámci mezinárodního práva právo odzbrojení. Na prvý pohled je zřejmé, že se právo odzbrojení úzce dotýká práva mírového, mezinárodní bezpečnosti, práva ozbrojených konfliktů a zásad zákazu použití síly a pokojného urovnávání sporů.[5] Následně pak můžeme vycházet i z Charty OSN, kde je odzbrojení

[3] Debata in: Ondřej J., Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti, Plzeň, Nakladatelství Aleš Čeněk 2005, resp. Potočný, M. – Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část, Praha, C. H. Beck 2006 IN: Bříza Vlastislav, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení.* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010), s. 22.

[4] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení.* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010), s. 23.

[5] Oppenheim Lassa Francis Lawrence, *International Law, vol. II - Disputes, War and Neutrality,* (NewYork, Toronto: Longham’s, Green and co., 1952), s. 121.

citováno v této souvislosti v článcích 11 a 26[6]. Ze systematiky zařazení v Chartě tak můžeme říci, že se jedná o součást, která má zajistit mezinárodní mír a pokojné urovnávání sporů. Právním prostředkem, který se v této souvislosti jeví nejvhodnějším a nejskloňovanějším vzhledem k suverenitě jednotlivých jsou mezinárodní smlouvy.[7]

Mezinárodní smluvní právo je nejstarším odvětvím mezinárodního práva veřejného. Základní pramen mezinárodní práva vedle mezinárodního obyčeje tvoří mezinárodní smlouva. Narozdíl od mezinárodního obyčeje je však pružným instrumentem, díky němuž si mohou jednotlivé strany (suverénní státy a mezinárodní organizace) sjednat svá práva a své povinnosti dle svých přání a potřeb, k vytvoření závazku na základě konsenzu. Z tohoto titulu označuje například Vladimír Týč právo mezinárodních smluv jako jeden z nejpraktičtějších oborů mezinárodního práva veřejného.[8] V dávných dobách byly mezinárodní smlouvy dodržovány mimojiné proto, že se věřilo v jejich posvátnost. Postupem času však společně se změnou podmínek nastala změna také v tomto oboru mezinárodního práva. Smlouvy již nejsou dodržovány z toho důvody, že byly posvátné a případně byla možnost volného použití síly, ale jsou dodržovány a regulovány na základě obecně platného mezinárodního práva, jež možnost použití síly již neumožňuje. Dle Čepelky, Šturmy a Balaše se jedná o tzv. sekundární pravidla o odpovědnosti státu za dodržování mezinárodního práva jako celku, právo mezinárodních smluv tedy nevyjímaje. Tento koncept je důležité zmínit především z toho důvodu, jak plynule navazuje na smluvní úpravu jaderného odzbrojení na počátku 21. století, neboť koncept samotný zveřejnila Komise pro mezinárodní právo Organizace spojených národů až na počátku tohoto tisíciletí v roce 2001. Co se týká konkrétní smluvní úpravy jaderného odzbrojení, tak ta spadá z hlediska interpretace do práva mezinárodních smluv po druhé světové válce. Je úzce spojena s Organizací spojených národů, neboť Komise pro mezinárodní právo při OSN se již v roce 1949 na svém zasedání shodla, že smluvní právo zasluhuje kodifikaci. Byl dokonce určen zvláštní zpravodaj. Ovšem ve své funkci bohužel dlouho nevydržel. Podobný osud potkal i několik následujících zpravodajů, kteří povětšinou stihli vytvořit několik zpráv

[6] Charta Organizace spojených národů.

[7] Jan Ondřej, „Odzbrojení a regulace zbrojení v mezinárodním právu a ve vztahu ke státní suverenitě“, *Mezinárodní vztahy 34,* č. 2 (léto 1999), s. 53 a násl.

[8] Vladimír Týč, *Právo mezinárodních smluv.* (Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně pro Právnickou fakultu MU, 1995), s. 8.

a poté ze své funkce rezignovali, nebo byli vystřídáni. Podstatné však je, že během tohoto procesu vznikly koncepty, které se dále uplatnily v doktrinální a posléze praktické rovině. Výsledkem tohoto procesu byl nejprve koncept Sira Geralda Fitzmaurice, který předkládal vizi odlišnou od svých předchůdců. Dle jeho názoru bylo třeba vytvořit pouze jakýsi interpretační kodex (expository code, code déclaratif de contraire général), neboť toto právo není přímo odvozené od konkrétní úmluvy, ale samo je součástí obyčejového mezinárodního práva. Nejasnosti by se totiž objevily v případě, že by k takové mnohostranné úmluvě některé státy nepřistoupily.[9] Jeho nástupce Sir Humphrey Waldock přináší změnu v pojetí práce na dříve zmíněném kodifikačním kontextu ve smyslu toho, že začal připravovat podklady pro takovou kodifikační úmluvu mezinárodního smluvního práva a nikoliv jen kodex, jako jeho předchůdce. Faktem však zůstává, že vztah mezi kodifikační úmluvou a obecným obyčejovým mezinárodním práva nebyl vyřešen a nadále tak otevíral dveře především k doktrinálnímu zkoumání.

To se změnilo s Vídeňskou úmluvou o smluvním právu, která byla podepsána 23. května 1969, která ovšem účinnosti nabývá až v roce 1980, ačkoliv ji zpočátku podepsalo pouze 45 států. S diferenciací toho, zda daný stát smlouvu ratifikoval, nebo k ní přistoupil tak začátkem roku 2011 bylo takových států již 111. Otázku, čím se po vzniku této dohody řídí státy v mezinárodním smluvním právu pak osvětluje Lord McNair, A. D. Podle něj se řídí obyčejovým smluvním právem.[10] Dle článku 4 tak není dotčeno použití obyčejového práva smluvního i na smlouvy, které byly státy, které jsou stranami smlouvy uzavřeny před její platností.

Na základě těchto informací tedy můžeme vyvodit, že smlouvy jaderného odzbrojení uzavřené po účinnosti Vídeňské úmluvy se v závislosti na statutu státu k ní budou řídit jejími články, nebo obecným obyčejovým smluvním právem. To nebrání tomu, aby v některých případech došlo k prolnutí těchto množin. V případě smluv jaderného odzbrojení uzavřených na počátku 21. století však aplikaci Vídeňské úmluvy nic nebrání. To je důležité ve vztahu k článku 62, který se stal také součástí obyčejové práva[11] a který stanoví, že smlouvu je možné vypovědět za předpokladu, že došlo k podstatné změně okolností (rebus sic stantibus), které vedly smluvní strany k uzavření smlouvy. Tento článek je pro nás podstatný zejména kvůli posuzování vykonatelnosti

[9] Pavel Šturma, Čestmír Čepelka a Vladimír Balaš, *Právo mezinárodních smluv* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011), s. 7-17.
[10] ibid s. 7-17.
[11] Rozsudek I.C.J. ze dne 26. září 1997 ve věci Gabčíkovo/Nagymaros, http://www.icj-cij.org/docket/files/92/7375.pdf (staženo 1.4.2017).

jednotlivých smluv, neboť jej můžeme považovat za jakási zadní vrátka, které smluvní úprava jaderného odzbrojení obsahuje. Otázky týkající se odzbrojení totiž zpravidla souvisí s nejvyššími zájmy suverénního státu, a tak se již zhoršená bezpečnostní situace ve světě, která může být způsobena třetí stranou, dá považovat za narušení těchto okolností. Ostatně pro příklad do praxe nemusíme chodit daleko. Samy Spojené státy s Ruskem použily tuto argumentaci při vypovídání smlouvy ABM.[12] I když nakonec využili ustanovení o vypovězení[13], neboť tato klauzule by vyžadovala jednání s protistranou. Je tedy nezbytné připomenout, že smlouvy o jaderném odzbrojení budou vždy záviset především na mezinárodní politice a bezpečnostní situaci daných států, stejně jako dalších okolnostech faktického rázu i mocenské povahy, jak se například vyjadřuje i Č. Čepelka.[14] Na druhou stranu kredibilita jednotlivých států se odvíjí na mezinárodním poli také od toho, jakým způsobem přistupují k dodržování a uzavírání vlastních závazků. Pokud by tedy stát neustále využíval proměnnou situaci na světové scéně k vlastnímu vyvázání se ze smluv, které uzavřel, brzy by se stal nerespektovaným a nedůvěryhodným partnerem, což by zhoršilo jeho postavení, takže by bylo nedůvodné obávat, že k vyvázání se států vede jakákoliv změna situace. Zpravidla se musí jednat o události, které stát skutečně a přímo mocensky či jinak bezprostředně ohrožují.

Pro úplnost mezinárodněprávní problematiky odzbrojovacích smluv a jejich zajištění a vykonatelnosti si zmiňme rozsudek Mezinárodního soudního dvora (International Court of Justice) z roku 1996. Ten ve svém nálezu judikoval okolnosti související s legalitou hrozby nebo použití jaderných zbraní. Z tohoto rozsudku plynou následující poznatky: 1. Neexistuje v mezinárodním obyčejovém ani smluvním právu žádné konkrétní oprávnění pro hrozbu jadernými zbraněmi nebo jejich použití. 2. Neexistuje zákaz hrozby nebo použití jaderných zbraní. 3. Hrozba podle předchozího bodu však musí být v souladu s článkem 2 odst. 4 Charty OSN a čl. 51, jinak jsou protiprávní. 4. Musí být v souladu se zásadami mezinárodního humanitárního práva a smluvního práva ve výslovném vztahu k jaderným zbraním. 5. Vzhledem k předchozímu nelze určitě rozhodnout, že by takové jednání bylo protiprávní v případě naléhavé sebeobrany v jejíž sázce je přežití státu. Ovšem jinak by takové použití obecně

[12] Christer Ahlstrom, *Withdrawal from arms kontrol treaties*, (Stockholm: SIPRI Yearbook, 2004), s. 763.

[13] Jan Ondřej, *Odzbrojení prosředek mezinárodní bezpečnosti,* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2008), s. 158-159.

[14] Čeněk Čepelka, Právní garantování oblasti bez jaderných a chemických zbraní ve střední Evropě, (Praha: Sborník příspěvků k aktuálním otázkám mezinárodního práva a politiky III, 1989), s. 29.

bylo v rozporu s mezinárodním právem. 6. Existuje závazek vést jednání k úplnému jadernému odzbrojení ve všech aspektech a s přísnou mezinárodní kontrolou.[15]

2.3. Jaderné odzbrojení pohledem teorie mezinárodních vztahů

Pro celkový přínos bakalářské práce je nutné, abychom teoreticky vymezily přístupy, které z pohledu mezinárodních vztahů popisují bezpečnost, resp. důvody k držení či omezení (zakázání) jaderných zbraní. Žádná z těchto teorií neexistuje ve vakuu, a proto k nim budeme přistupovat rovnoceně tak, abychom je mohli vhodně aplikovat či demonstrovat na současném smluvním přístupu v rámci tématu práce. Za protikladné přístupy debaty můžeme označit tradicionalisty, kteří v držení vyrovnaného stavu jaderných sil nespatřují problém (ten vidí pouze ve vlastnictví zbraní v nestabilních režimech) vzhledem k rovnováze sil a abolicionisty, kteří považují existenci a vlastnictví jaderných zbraní za hrozbu.

Musíme však zmínit i koncept tzv. jaderného tabu. Ten je definován jako prosazování nelegitimnosti držení jaderných zbraní, jak se můžeme dozvědět v článcích Niny Tannenwald z roku 2005.[16] Nicméně nahrávají mu také snahy států zamezit samotné proliferaci těchto zbraní a jejich faktická neochota tyto zbraně použít.

2.3.1. Realismus a jaderné zbraně

Úskalí realismu v přístupu k jaderným zbraním spočívá v obavě z nepředvídatelného a neregulovaného chování protistrany, dění na poli mezinárodních vztahů. Tím, že jsou si státy jako subjekty mezinárodního práva a mezinárodních vztahů rovny a neexistuje jim nadřazená moc, musí si každý jednotlivý stát zajistit politickou i faktickou moc svými prostředky. To ovšem podle stejné logiky vede zákonem akce a reakce ke stejnému chování dalších států, takže se pomyslné mnohajazýčkové váhy naklání v průběhu času různými směry tak, jak jednotlivé státy zajišťují svou vlastní bezpečnost. Nutno říci, že na úkor zajištění světového míru, dokud síly nejsou

[15] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), s. 27.
[16] Miroslav Tůma, *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009),* s. 97.

vyrovnány.[17] Z toho vyplývá, že dokud existuje stát, který vlastní jaderné zbraně, jsou ostatní státy v prodlení s vlastním zajištěním své bezpečnosti. Ačkoliv ji mohou zajišťovat smluvními prostředky i jinak, jaderná hrozba je až příliš účinná na to, aby se ji stát sám nemusel obávat. Vlastním zákazem se totiž otevírá nová otázka, jak regulovat dodržování světa bez jaderných zbraní? Z tohoto pohledu je tedy zřejmé, že je teoreticky možné volit cestu postupného snižování (omezení) jaderných arzenálů na minimální mez – de facto i nulovou, která by zajistila jak rovnováhu sil, tak bezpečnost světového míru, že v případě vypuknutí konfliktu by při zapojení jaderných sil nehrozila fatální zkáza životního prostředí.

2.3.2. Liberalismus a jaderné zbraně

Ačkoliv liberalismus oproti realismu nemění pohled na uspořádání států z pohledu suverenity a organizovanosti, liší se jeho přístup v pragmatičtějším vnímání hrozeb v širším měřítku. Svět nelze vnímat pouze jako soubor pomyslých vah, jejichž rovnováha závisí pouze na politické či vojenské síle.[18] Vystupují zde další proměnlivé faktory, jako veřejné mínění, ekonomická síla či selhání lidského faktoru, které by v současné chvíli v případě použití jaderných zbraní s největší pravděpodobností znamenalo znehodnocení životního prostředí tak, jak je nám známé. Z těchto důvodů můžeme vyvodit, že je žádoucí, aby státy nastoupily cestu jaderného odzbrojení, které by zajistilo větší světovou bezpečnost a zajištění světového míru ve smyslu Charty OSN. Tento ústupek je však teoreticky také nutné vyvážit přínosem pro jednotlivé státy, ne pouze pro celkovou situaci ve světě. Již nyní jsou státy vzájemně zavázány nespočtem multilaterálních i bilaterálních smluv, stejně tak, jako část své suverenity dobrovolně přenechávají ve prospěch mezinárodních organizací. Z tohoto pohledu hypoteticky nic nebrání tomu, aby v otázce jaderných zbraní všechny státy přenechali tuto část suverenity mezinárodní organizaci, která by disponovala praktickými, kontrolními i právními prostředky k celkovému jadernému odzbrojení.

---

[17] Šárka Waisová, *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti, (Plzeň: Aleš Čeněk, 2003), s. 42.*

[18] Jan Karlas, „Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů“, *Mezinárodní vztahy 39,* č. 2 (léto 2004), s. 5 a násl.

2.3.3. Konstruktivismus a jaderné zbraně

Konstruktivismus se předchozím zmíněným teoriím vymyká především způsobem náhledu na jednotlivé dílčí problematiky. Prizmatem konstruktivismu je totiž vnímání konkrétní situace výlučně ovlivněno subjektivním náhledem aktéra a tak je téměř nemožné posuzovat jednotlivá odvětví širším náhledem jako v případě předchozích dvou teorií. Zmiňuje se zde především důležitost historické zkušenosti. Ovšem i v konstruktivismu lze nalézt spojující myšlenky a to například instituciolizování určitých procesů tak, aby byl zajištěn všeobecný mír.[19] Z pohledu jaderného zbraní tak nelze vyvozovat obecné závěry, neboť každý jednotlivý aktér může tuto problematiku vnímat subjektivně jinak.

2.4. Počátky regulace jaderných zbraní a odzbrojovacího procesu

Počátky regulace jaderných zbraní a odzbrojovacího procesu jsou spjaty s jejich prvním použitím v závěru druhé světové války. Na rizika týkající se jaderných zbraní a jaderné energie ovšem v předstihu upozorňovali již vědci, podílející se na vývoji těchto zbraní během samotného procesu vývoje a výroby, neboť si byli nejlépe vědomi toho, jakou sílu v sobě tento druh energie ukrývá. Samotné použití jaderných zbraní Spojenými státy pak můžeme chápat v dějinném kontextu nejen dle jejich oficiálně prezentovaného zdůvodnění jako způsobu k efektivnímu a rychlému ukončení celé druhé světové války, ale také jako demonstraci síly vůči Sovětskému svazu a tím tedy dost možná neúmyslnému položení základů závodů ve zbrojení[20], které vyvěrají z výše zmiňované koncepce realismu.

Vzhledem k použití jaderných zbraní (6. a 9. srpna 1945), které proběhlo během pouhých deseti týdnů před tím, než vstoupila v platnost již schválená Charta OSN, při jednáních o samotné Chartě tuto otázku delegáti na konferenci v San Francisku v červnu 1945 nepokládali za relevantní, a tak ji přednostně neprojednali. Faktem tak zůstává, že Charta OSN o jaderných zbraních neobsahuje žádnou zmínku.[21] To ovšem neznamená, že by se tématu regulace zbrojení a odzbrojení zcela nevěnovala.

[19] Waisová, „Současné otázky mezinárodní bezpečnosti“, s. 44.
[20] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení, s. 31.*
[21] Jan Ondřej, *Odzbrojení prostředek mezinárodní bezpečnosti,* s. 242 a násl.

V pozitivním textu Charty nalezneme tuto oblast upravenou články č. 11 odst. 1 a čl. 26.[22] V kontextu ranné úpravy jaderného odzbrojení tak můžeme pozorovat onu návaznost obecného zmocnění Valného shromáždění článkem 11 odstavcem prvním Charty k řešení problematiky kontroly zbrojení a odzbrojení, které bylo záhy využito ve spojení se zbraněmi jadernými, jak si upřesníme dále.

I přes to, že se přímo problematika jaderných zbraní nakonec neobjevila v Chartě OSN, věnovala se jí záhy první rezoluce (č. 1/1946) Valného shromáždění OSN, která požadovala vytvoření Komise pro atomovou energii[23]. Použití jaderných zbraní a také jejich zkoušky tak státy vedly k úvahám, že takto silné a životní prostředí zamořující zbraně je třeba regulovat.

Objevená síla těchto zbraní samozřejmě k aktivitě na poli regulace vyburcovala i hlavního aktéra a jedinou jadernou mocnost té doby – Spojené státy, neboť si dobře uvědomovaly, že vyrobením takové zbraně získali vojenskou převahu, na kterou budou reagovat i další mocnosti. Těsně před přijetím této rezoluce tak v reakci na proběhlé události, vymyslel v listopadu roku 1945 prezident Truman s Vannevarem Bushem model, podle kterého by bylo možné provádět kontrolu jaderných zbraní pomocí komise Organizace spojených národů. Tento model dostali k rozpracování Dean Acheson a David Lilienthal, kteří jej ve výborech dále rozvedli do podoby počítající s vytvotvořením úřadu při OSN[24]. V lednu roku 1946 se tak objevila zpráva amerických politků (Acheson-Lilienthal Report), která si kladla za cíl vytvoření záruk směřujícím proti vojenskému využití jaderné energie a nastavení kontroly světového hospodaření s jaderným palivem a materiálem.[25] Pokud si uvědomíme, že v té době byly USA jediným jaderným státem, byl tento plán ambiciózní sám o sobě kvůli nevyrovnané vojenské síle, která najednou v mezinárodních vztazích zavládla a kterou se ostatní státy snažily co nejrychleji vyrovnat. Američané však šli v tomto případě ještě dále. Hlavní americký vyjednavač Bernard Baruch (odtud tzv. Baruchův plán) chtěl v rámci vyjednávání zakotvit možnost uložení tuhých sankcí a také zrušit právo veta týkající se kontroly závazků a případných sankcí plynoucí z jejich porušení. Tato koncepce byla 17. června 1946 přednesena na půdě Komise pro atomovou energii. Tam ihned narazila na odpor Sovětského svazu, který si chtěl ponechat právo veta v obou oblastech, tedy

[22] Charta OSN.
[23] Jan Ondřej, *Odzbrojení prostředek mezinárodní bezpečnosti,* s. 243 a násl.
[24] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení,* s. 120.

[25] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), s. 17.

jak ohledně sankcí tak kontroly závazků. Jednání se i přes sovětský protinávrh – tzv. Gromykův plán[26] nikam neposouvala až do prosince 1946, kdy při závěrečném hlasování celý návrh Sověti vetovali.[27] Tím se pouze potvrdila dočasná neschůdnost vytváření kompromisu mezi státy, které si v čerstvě poválečném světě ještě stále určovaly vlastní sféry vlivu, a z nichž jeden měl výraznou taktickou výhodu v podobě ničivé zbraně, čímž byla výrazně ovlivněna jejich vyjednávací pozice. Ani jeden z nich nechtěl a de facto ani nemohl ustoupit ze svých požadavků. Pro Sověty by takový ústupek znamenal ztrátu poválečného postavení, vyhlídky na to stát se světovým hegemonem a být protiváhou Spojených států. Pro Spojené státy zase ztrátu pozice absolutního hegemona disponujícího v této době kritickou převahou.

Jazýčkem vah však velmi rychle zamíchalo získání jaderných zbraní Sovětským svazem k jejichž prvnímu otestování došlo v roce 1949. Nedlouho poté se členy „jaderného klubu" staly také další členové Rady bezpečnosti OSN. V roce 1952 Velká Británie, v roce 1960 Francie a v roce 1964 Čínská lidová republika.[28] Tím započala nejen studená válka, ale otevřela se tím i cesta ke konstruktivnějšímu dialogu. Objevují se první pragmatické návrhy týkající se jaderných zbraní a mírového využití jaderné energie, tvořící protiváhu těm dřívějším a veskrze radikálním požadujícím jejich úplný zákaz.[29]

2.4.1. Období studené války

Uprostřed probíhajících závodů ve zbrojení, kdy se vyvíjely a testovaly stále silnější jaderné zbraně (vodíková bomba), několiksetkrát ničivější, než bomby svržené na Hirošimu a Nagasaki, se objevuje na půdě Valného shromáždění OSN se svým návrhem pro mezinárodní mírové využití jaderné energie prezident USA Dwight D. Eisenhower. Projevem „Atoms for Peace", který přednesl 8. prosince 1953 položil základy Mezinárodní agentuře pro atomovou energii (Internation Atomic Energy Agency), která fakticky vznikla v roce 1957. Cílem této nově vzniklé agentury bylo podporovat mírové využití jaderné energie. Dalším důležitým a často opomíjeným faktorem, který provázel její vznik je ale změna politiky Spojených států z tajnůstkaření a odmítání směrem

[26] David W. Jr. Kearn, „The Baruch Plan and the Quest for Atomic Disarmament." *Diplomacy & Statecraft*, vol. 21, no. 1 (2010), s. 41-67.
[27] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení,* s. 120.
[28] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), s.17.
[29] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení,* s. 31.

k otevřenosti, sdílení a tvorbě kompromisu. Poučeni chybami při prosazování Baruchova plánu, kdy nebraly patřičný alespoň předstíraný ohled na zájmy jiných států. Spojené státy tak usilují o narovnání vztahů a zvolení adekvátního postupu týkajícího se jaderných zbraní do budoucna.[30] Začaly si totiž uvědomovat, že pokud by vypukl konflikt, byl by nejspíše fatální z pohledu života na zemi. Ostatně právě tato myšlenka se stala jakousi vůdčí zásadou při dalších vyjednávacích procesech mezi zúčastněnými aktéry a jasně také demonstrovala důležitost vzájemného respektu, která nutně vyplývala z vlastnictví jaderných zbraní více aktéry. Tento děj můžeme izolovaně hodnotit také pomocí teorie liberalismu, kde právě nástup cesty regulace umožní zlepšit postavení jednotlivých států tím, že začínají zvažovat i další přínosy odzbrojení, které můžou ve svém výsledku zlepšit životní prostředí či ekonomickou situaci států.

Výsledky se dostavily ve stále napjaté době mezi oběma mocnostmi. Jejich poslem byl nejprve Nikita Chruščov, který v roce 1959 ve Valném shromáždění OSN přednesl návrh na úplné jaderné odzbrojení zbraní hromadného ničení pod přísnou mezinárodní kontrolou, která měla být uskutečněna prostřednictvím orgánu OSN. To bylo jednomyslně schváleno[31] ve formě rezoluce VS 1378.[32] Nacházení společné řeči se těsně před vypuknutím Kubánské krize v roce 1962 projevilo ještě přijetím smlouvy o Antarktidě v roce 1959[33], která časově těsně navazovala na výše zmíněnou rezoluci. Kubánská krize však znamenala pozitivní obrat v problematice jaderného odzbrojení, neboť tím, že se svět ze dne na den ocitl na prahu jaderné války byly posíleny snahy o efektivní vyřešení nastalé situace tak, aby se neopakovala. Prvním z významných kroků novodobé éry tak bylo podepsání Smlouvy o zákazu jaderných zkoušek ve vesmíru a pod vodní hladinou (LTBT a PTBT). Ačkoliv se jednalo o první z úspěchů na poli smluvního odzbrojení, zároveň se projevil nešvar, který ovlivňoval smlouvy o odzbrojení až do roku 1987. Tím nešvarem byla problematický verifikační mechanismus takových smluv. V 60. letech také došlo k jednání o bezjaderné zóně v Latinské Americe. To se nakonec podařilo promítnout do Smlouvy z Tlatelolco z roku 1967. Bezjaderné zóny jsou výrazným pilířem odzbrojení a díky nim je téměř celá pevnina jižní polokoule bez jaderných zbraní. Ovšem nejdůležitějším momentem 60. let a de facto také jaderného odzbrojení celkově je podpis Smlouvy o nešíření jaderných

[30] Fischer David. History of the International Atomic Energy Agency : the first forty years Vienna : The Agency, 1997. s. 9 a násl.
[31] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s.18.
[32] Rezoluce VS 1378, dostupná online http://www.un-documents.net/a14r1378.htm (staženo 2.5.2017).
[33] Webové stránky Smlouvy o Antarktidě, online http://www.ats.aq/e/ats.htm (staženo 2.5.2017).

zbraní se zkratkou NPT (Non Proliferation Treaty) v roce 1968. Nejen na svou dobu by se dala označit za smlouvu radikální, neboť ukládala nejaderným státům neusilovat o jaderné zbraně a jaderné státy zavázala k postupnému snižování jejich arzenálů. Položila také základy pro mezinárodní spolupráci při mírovém využití jaderné energie. Ačkoliv smlouva nevyřešila problematiku jaderného odzbrojení v celé šíři, stala se instrumentem, díky kterému se otevřela postupná cesta k celkovému jadernému odzbrojení. Ne náhodou tak strany smluv uzavřených v 21. století připomínají právě tento závazek ve své snaze vedoucí k odzbrojení či omezení svých arzenálů. V následujících letech se naplno projevila ekonomická neudržitelnost závodů ve zbrojení mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. To vyústilo v roce 1972 k podepsání dohod SALT I, které znamenaly omezení počtu nosičů strategických jaderných zbraní a také omezení systémů protiraketové obrany (Smlouva ABM). Následovala jednání o smlouvě SALT II, která však nikdy nevešla v platnost, kvůli sovětské invazi do Afghánistánu. Navíc její sjednávání provázely problémy ohledně kontrolních mechanismů. Během 70. let se podařilo uzavřít ještě další bilaterální smlouvy mezi USA a SSSR a to smlouvy omezující jaderné testy v podzemí a pro mírové účely (TTBT a PNET). Ovšem jejich kámen úrazu spočíval opět v problematické verifikaci. To se v odzbrojovací problematice změnilo až v 80. letech, kdy nastoupil do úřadu Michail Gorbačov a umožnil kontroly na místě. Neudržitelná ekonomická situace SSSR dále vedla k omezování jaderných arzenálů. V roce 1987 se tak uzavřela smlouva INF o likvidaci raket středního a kratšího doletu. Díky úspěšné verifikační klauzuli a zlepšení vztahů na tuto smlouvu navazuje smlouva START I o redukci počtu strategických jaderných zbraní. K jejímu podpisu dochází v roce 1991, nedlouho před tím, než se rozpadl Sovětský svaz. V rámci nového světového uspořádání po rozpadu SSSR se uvažuje o další smlouvě, tentokrát START II, která měla za úkol podstatně snížit jaderné arzenály obou mocností. Ovšem problíémy nastaly s její ratifikací. Dalšího úspěchu na poli jaderného odzbrojení se tak dosáhlo až v roce 1995, kdy se podařilo prodloužení platnosti smlouvy NPT na neurčito. V souvislosti s prodloužením také započla jednání o úplném zákazu jaderných zkoušek smlouvou CTBT, která nakonec byla podepsána v roce 1996, ovšem nebyla podepsána dostatečným počtem států tak, aby mohla nabýt účinnosti. Na poli bezjaderných zón se podařilo ještě uzavřít smlouvy z Bangoku a Pelindbaby, které vytvořily bezjaderné zóny

v jihovýchodný Asii a Africe. Tím byla kapitola 20. století uzavřena a následovala další etapa pokračující v 21. století.[34]

4. Smluvní úprava jaderného odzbrojení na počátku 21. století

Na počátku 21. století byly uzavřeny dvě klíčové bilaterální smlouvy týkající se jaderného odzbrojení. Jedná se o smlouvy SORT a New Start uzavřené mezi Spojenými státy a Ruskem. Tyto smlouvy byly v rámci odzbrojovacích snah provázeny ještě dalším významným aktem a to tzv. Pražským projevem amerického prezidenta Barracka Obamy, který se v něm otevřeně postavil za myšlenku světa bez jaderných zbraní a nastínil tím tedy agendu Spojených států v rámci této problematiky pro svá volební období a probíhající jednání. Ten pronesl při návštěvě Prahy 5. dubna 2009.

Dále je také nutné připomenout závazky, kterými jsou státy (nejen tedy Spojené státy Americké a Rusko) smluvně vázány a které jsme zmiňovali v teoretické části práce. Platnost jejich ustanovení tedy do velké míry určuje manévrovací prostor, který je k dispozici pro budoucí regulaci.

Na začátku roku 2017, dne 20. ledna se 45. americkým prezidentem stal kontroverzní Donald Trump. Ten se již během své kampaně netajil vyhraněnými názory na imigraci a představovanou doktrínou „Make America Great Again“[35] shrnoval svou vlatní vizi Ameriky jako světového hegemona ve všech myslitelných odvětvích, v našem případě tedy i v oblasti jaderných zbraní, jak dále potvrdil například svými následnými prohlášeními během aktuálně probíhající krize na Korejském poloostrově, způsobené ofenzivní politikou a testy zbraní KLDR.[36] Tento odklon v rétorice ohledně jaderného odzbrojování však nemusí být fatální a rozhodně nemusí znamenat zastavení snah o celkové jaderné odzbrojení.

[34] Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení,* s. 25.

[35] „US elections 2016 results: Donald Trump's life story“, BBC NEWS website, online: http://www.bbc.com/news/world-us-canada-35318432 (staženo 10.5.2017).

[36] „President Trump: Seven ways the world has changed” BBC NEWS website, online: http://www.bbc.com/news/election-us-2016-37918242 (staženo 10.5.2017).

4.1. Smlouva SORT

První mezinárodní smlouvou upravující jaderné odzbrojení uzavřená v 21. století je smlouva SORT (Strategic Offensive Reductions Treaty), česky Smlouva o snížení strategických útočných potenciálů, známá také jako Moskevská smlouva. Ujednaly ji mezi sebou Spojené státy s Ruskou federací a podepsána byla W. Bushem s jeho ruským protějškem V. Putinem dne 24. května 2002 v Moskvě.[37] V účinnost vstoupila 1. června 2003 po ratifikaci smluvními stranami, která byla díky jejímu ne příliš zavazujícímu obsahu bezproblémová.[38] Systematicky se jedná o bilaterální mezinárodní smlouvu. Je však důležité připomenout, že Spojené státy vlastní společně s Ruskem 93%[39] celkového počtu světových jaderných hlavic, a proto má tato smlouva mimořádný význam i když je bilaterální, neboť postihuje největší světové arzenály.

V preambuli deklaruje svou návaznost na pokračování přátelských vztahů mezi Spojenými státy a Ruskou federací v rámci snah o odzbrojení. Připomíná jejich strategické partnerství, které se zakládá na jednotlivých zásadách, kterými jsou vzájemná bezpečnost, spolupráce, důvěra, otevřenost a předvídatelnost. Vysvětluje, že k tomuto kroku dochází po společných prohlášeních prezidenta Spojených států a prezidenta Ruské federace o strategických otázkách z 22. července roku 2001 a dohodě mezi Spojenými státy a Ruskou federací ke které došlo 13. listopadu 2001 ve Washingtonu. Dále zmiňuje potvrzení závazků stran, které pro ně vyplývají ze smlouvy START uzavřené 31. července 1991 a článku VI Smlouvy o nešíření jaderných zbraní ze dne 1. července 1968. Společně jsou strany přesvědčeny, že tato smlouva pomůže vytvořit lepší podmínky pro celkovou bezpečnost a mezinárodní stabilitu.

Ve svých 5 relativně stručných článcích strany zavazuje k úpravě celkového počtu strategických jaderných zbraní obou stran, přičemž strany samy rozhodují o složení takových strategických zbraní (tedy umístění na konkrétní nosiče atd.), ustanovuje komisi pro její provádění a také ponechává v platnosti smlouvu START I dle podmínek v ní určených. Článek I této smlouvy stanoví samotné této úpravy a tím je snížení počtu umístěných jaderných hlavic tak, aby jejich celkový počet k 31. prosinci 2012 nepřesáhl

[37] SORT treaty, dostupné online: http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/strategic-offensive-reductions-treaty-sort/ (staženo 1.4.2017).

[38] ONDŘEJ, Jan. Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti. Str. 253.

[39] „Status of World Nuclear Forces“, web Federace americkch vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ (staženo: 3.5.2017).

1700 – 2200 pro každou stranu. Strany si samy určí, jakou strukturu útočných zbraní pro sebe v daném limitu hlavic zvolí. Článek II pak pouze konstatuje ponechání smlouvy START v platnosti dle jejích ustanovení. V článku III smlouva upravuje vytvoření komise, která bude dohlížet na provádění této smlouvy a za tím účelem se bude na bilaterální úrovni scházet minimálně dvakrát za rok. Článek IV smlouvy deklaruje způsob ratifikace, která proběhne dle ústavního pořádku každé ze stran a ustanovuje jako podmínku její účinnosti výměnu ratifikačních dokumentů. Dále pak stanovuje dobu její platnosti do 31. prosince 2012. nebo podmíněně tak, že bude uzavřena jiná nahrazující dohoda. V závěru pak také umožňuje vypovězení této smlouvy na základě výkonu suverenity jednotlivých smluvních stran a to tím způsobem, že vypovídající strana je povinna svou smluvní protistranu písemně notifikovat tři měsíce předem. V článku V je pak pouze konstatováno, že smlouva bude registrována u sekretariátu OSN dle článku 102 Charty. Následuje už pouze datum, místo a forma jazykových vyhotovení s podpisy prezidenta každé ze smluvních stran.[40]

Z hlediska jaderného odzbrojení se svým cílem snížení počtu hlavic zachází smlouva SORT ještě dále, než neúspěšná a krátce existující smlouva START II.[41] A snížení oproti předchozí smlouvě START I je tak téměř 70%. Nicméně čelila silné kritice kvůli svému bezzubému provedení. Jak plyne z pozitivního textu smlouvy, absentují zde jakékoliv kontrolní mechanismy, kterými by mohly zúčastněné strany kontrolovat provádění této smlouvy. Ačkoliv bychom mohli za způsob kontroly považovat ustanovení komise, která má dvakrát ročně dohlížet na provádění smlouvy a tím tedy zajišťovat jakýsi dohled, nelze toto opatření považovat za dostatečné. Na takové konferenci totiž jednotlivé strany mohou pouze konstatovat, že podnikají kroky potřebné k naplnění účelu smlouvy před vypršením její platnosti a tím naplňují její literu. Dále také umožňuje, aby strany uváděly nepřesné informace, neboť druhá strana dle této smlouvy nemá možnost zjistit kontrolou svého protějšku skutečný stav. S tím souvisí další problém oné obtížné vynutitelnosti závazků smlouvy SORT a tou je absence sankčních mechanismů. V případě nedodržování smlouvy totiž chybí možnost, jak si jej vynutit. Mimo jiné i samotné závazky, které pro strany ze smlouvy plynou mají poměrně vágní povahu a kromě snížení počtu hlavic neobsahují výraznější povinnosti stran (na druhou stranu však ani výše zmíněná oprávnění). Samotný závazek

[40] SORT treaty, dostupné online: https://fas.org/nuke/control/sort/sort.htm (staženo 9.5.2017).
[41] „Article by Article Legal Analysis of the START II Treaty and its Associated Documents", U.S. Department of State, online: https://www.state.gov/t/avc/trty/104150.htm (staženo 10.5.2017).

snížit počet hlavic pak také znamená konkrétně jejich vyřazení z výzbroje deaktivací, což však není proces, který lze považovat za trvalý. Existuje tedy možnost deaktivované zbraně znovu osadit a zprovoznit.[42]

Nicméně v současnosti můžeme výše zmiňované nedostatky hodnotit také společně s výsledky, které smlouva SORT přinesla, neboť 5. února 2011 byla nahrazena smlouvou New Start. V posledním každoročním reportu ohledně implementace smlouvy je tak uváděn počet hlavic, kterými dle smlouvy Spojené státy disponovaly ke konci doby její platnosti a v utajené části zprávy také odhadem počtu hlavic, kterými ke stejnému datu disponovala ruská protistrana. Z této zprávy vyplývá, že Spojené státy k poslednímu dni platnosti smlouvy disponovaly 1944 jadernými strategickými zbraněmi složením dle vlastního uvážení, jejichž podrobné členění je uvedeno v utajované části této zprávy. Ovšem jak i zpráva sama uvádí, tyto počty jsou závislé od toho, jak ta která strana přistupuje k metodice počítání jednotlivých zbraní. V konečných číslech například výslovně nejsou uvedeny jaderné hlavice umístěné na základnách amerických strategických bombardérů. Stejně tak zpráva uvádí, že nahrazením smlouvy zaniká povinnost stran implementovat závazek článku I ohledně počtu hlavic, neboť ten je nahrazen ustanoveními smlouvy New Start.[43] Dle zprávy časopisu Bulletin of Atomic Scientists byly pak ruské strategické síly k březnu 2011 v počtu 2430 hlavic, což je téměř 2/3 snížení oproti předchozímu stavu..[44]

Z těchto dat můžeme vyvodit, že jakkoliv byla smlouva SORT kritizována pro svou bezzubost, tak v době platnosti díky ní došlo ke snížení strategických jaderných zbraní na úroveň blízkou limitům, které určila. To můžeme přikládat tomu, že státy se dobrovolně zavázaly k závazkům plynoucím z této smlouvy a také tomu, že bohužel neovlivňuje celkový počet jaderných hlavic vlastněných jednotlivými státy, ale pouze zbraní umístěných na strategických nosičích a to navíc dle struktury na základě uvážení každé ze stran. Tyto hodnoty jsou však stále velmi vysoké a nezajišťují dostatečnou záruku pro to, aby nebyl ohrožen život na zemi v případě použití těchto zbraní, neboť k takovému riziku postačí již několik jaderných výbuchů. Proto bychom mohli postulovat, že dokud strany nesníží počty takto strategických rozmístěných hlavic, které

[42] „Blíží se nové závody ve zbrojení?“ Týdeník.cz, online: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/blizi-se-nove-zavody-ve-zbrojeni_79133.html (staženo 3.5.2017).
[43] U.S. Department of State, *2011 annual report on implementation of the Moscow Treaty,* dostupné online https://www.state.gov/t/avc/rls/rpt/164828.htm (staženo 3.5.2017).
[44] Hans M. Kristensen, Robert S. Norris, „Russian nuclear forces, 2011“, Bulletin of the Atomic Scientists vol. 67, č. 3 (2011), 67–74. dostupné online: http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0096340211407147 (staženo 3.5.2017).

by mohly být použity v krátkém časovém úseku na hodnoty jednotek kusů v rámci všech zúčastněných stran, rizika plynoucí z případného použití takových zbraní jsou stále vysoká.

4.1.1. Okolnosti přijetí

Přijetí Moskevské smlouvy předcházely relativně neklidné události, které také ovlivnily její konečnou podobu co do obsahu i rozsahu. Zatímco předchozí uzavřená smlouva START I z roku 1991 svou délkou odpovídá tlustší knize, smlouva SORT stěží zaplní dvě stránky.[45] Ze strany Spojených států zde sehrály podstatnou roli teroristické útoky na Světové obchodní centrum v září 2001. V návaznosti na ně totiž Spojené státy v prosinci roku 2001 vypověděly smlouvu ABM (Anti Ballistic Missile Treaty) s poukazem na podstatnou změnu bezpečnostně-strategické situace.[46] Důvodem byla protiraketová obrana, kterou tato smlouva neumožňovala. Dochází tak k posunu, kdy již Rusko není vnímáno jako hrozba kvůli svému jadernému arzenálu, jako tomu bylo v případě Sovětského svazu, ale především jako partner a spojenec se kterým USA společně čelí novým mezinárodním výzvám. Součástí stanoviska tak je také ujištění, že Spojené státy jsou ochotné vést nadále jednání o další redukci jaderných arzenálů i strategických zbraní. S tím souvisela také Nová bezpečnostní strategie z roku 2002. Výrazněji se tak objevuje riziko terorismu i v souvislosti se zbraněmi hromadného ničení. Jasnějších obrysů dostává například riziko jejich neautorizovaného použití. I díky tomu došlo ke sblížení úsilí v jaderném odzbrojení ze strany Spojených států a Ruska. Nicméně v ochotě stran uzavřít právě tuto smlouvu můžeme pozorovat i další klíčové faktory. Ze strany Ruska se jednalo především o ekonomickou stránku věci. Celkové snížení počtu hlavic tak pro něj bylo výrazně ekonomicky výhodnější, než pokud by mělo přezbrojit ze střel ICBM (Inter-Continental Ballistic Missile) na střely

[45] Steven Pifer, SORT vs. New START: Why the administration is leery of Treaty? Brookings website, online: https://www.brookings.edu/blog/up-front/2013/03/15/sort-vs-new-start-why-the-administration-is-leery-of-a-treaty/ (staženo 3.5.2017).

[46] Statement by the White House Press Secretary / Announcement of Withdrawal from the ABM Treaty, Office of the Press Secretary, 13 December 2001.Online: http://web.archive.org/web/20020223065455/http://www.state.gov/t/ac/rls/fs/2001/6848.htm (staženo 10.5.2017).

MIRV (Multiple independently targetable reentry vehicle), tedy střely nesoucí více, než jednu jadernou hlavici.[47]

4.2. New START

Smlouva New Start (Treaty Between the United States of America and the Russian Federation on Measures for the further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms) je druhou bilaterální smlouvou o jaderném odzbrojení uzavřenou v 21. století uzavřenou mezi Spojenými státy a Ruskem. Důvodů k jejímu uzavření bylo několik. Prvním z nich byla končící platnost Smlouvy START I, která vypršela v prosinci roku 2009.[48] Tu strany potřebovaly nahradit, neboť jak vyplývá z jejich národních bezpečnostních doktrín, je třeba udržovat rovné strategické partnerství mezi dvěma největšími jadernými mocnostmi. Nahrazuje také do té doby platnou smlouvu SORT. Dalším z důvodů pak byl předvolební slib Baracka Obamy o úsilí směřovanému ke světu bez jaderných zbraní.[49] Smlouvu podepsal Barack Obama se svým ruským protějškem Dmitrijem Medvěděvem dne 8. dubna 2010 v Praze. V platnost vešla až po náročném ratifikačním procesu dne 5. února 2011 a sjednána je na 10 let.[50]

Smlouva se skládá z preambule, operativní části a také protokolu a technické přílohy. V preambuli se věnuje především aktuálním tématům, kterými jsou dle smluvních stran globální změny společně s novými hrozbami, na které je třeba reagovat novým přístupem i ve strategických vztazích. Ty vyžadují především důvěru, otevřenost, předvídatelnost a spolupráci. V souvislosti s těmito přístupy by měla být snížena úloha jaderných zbraní v doktrínách států. Nechybí zde ani připomenutí závazků, které plynou pro strany ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, konkrétně z jejího článku VI, kde je stanoven jako cíl svět bez jaderné hrozby. Podporují tako současně probíhající globální snahy v jaderném nešíření a chtějí tím přispět k nešíření jaderných zbraní a poskytnout tak vlastním úsilím podmínky pro další snižování stavů jaderných zbraní a jejich omezování. To vše za zachování vnitřní i vnější bezpečnosti vlastních jaderných arzenálů. Také kladou důraz na budoucí multilaterálnost tohoto

---

[47] Petra Kuchyňková, Petr Suchý, eds., *Vývoj a výsledky procesů kontroly zbrojení a odzbrojování. Marnost nad marnost?* (Brno: Masarykova univerzita, 2006), str. 76.

[48] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s. 33 a násl.
[49] Oskar Krejčí, *Obama a změna ve světě,* webové stránky Britské listy, online https://legacy.blisty.cz/art/46352.html (staženo 3.5.2017).
[50] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s. 89-90.

procesu a jeho rozšíření. Připomínají, že jsou přesvědčeni, že na základě zásady nedělitelné bezpečnosti tato opatření pro snížení a omezení strategických útočných zbraní společně s dalšími povinnostmi, které ukládá tato smlouva se zvýší předvídatelnost a stabilita společně s bezpečností obou stran. Je zde také připomenuto, že existuje vzájemný vztah mezi strategickými útočnými zbraněmi a strategickými obrannými zbraněmi. Tento vztah pak podle preambule získá na důležitosti právě v souvislosti se snižováním počtů strategických jaderných zbraní. Tyto existující obranné zbraně by tak neměly znemožnit životaschopnost existujících útočných zbraní jednotlivých států. To je pochopitelné zejména, pokud si připomeneme obavu Ruska z protiraketové obrany Spojených států. Dále připomínají ICBMSs a SLBMs nesoucí konvenční výzbroj s vlivem na strategickou stabilitu. K tomu dodávají, jakou důležitost na tuto situaci má podstatné a především ověřitelné snížení počtu jaderných zbraní v 21. století. Pro toto ověřování strany v rámci smlouvy zjednodušily a zlevnily celý ověřovací proces ve srovnání se smlouvou START z 31. července 1991. Na konec preambule pak uznávají plnění smlouvy START Běloruskem, Kazachstánem, Ruskou federací, Ukrajinou a Spojenými státy s tím, že se podařilo naplnit limity, které nastavila. Ocenění se v rámci preambule dostalo také přispění Běloruska, Kazachstánu a Ukrajiny, jako nejaderných států NPT, k jadernému odzbrojení a posílení mezinárodního míru a bezpečnosti. Vítají také dodržování smlouvy SORT ze dne 24. května 2002 a následně se shodli na těchto operativních článcích operativní části.[51,52]

Článek I určuje samotný závazek smlouvy, kterým je snížení a omezení strategických útočných zbraní na základě smluvních ustanovení a odkazuje na první část Protokolu, ve které jsou definovány používané termíny. Článek II pak určuje konečné počty stanovené pro jednotlivé zbraně a nosiče dle následujících limitů, kterých má být dosaženo do 7 let po účinnosti smlouvy. Maximálně 700 ks umístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů. Maximálně 1550 ks jaderných hlavic umístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů. Maximálně 800 ks umístěných i neumístěných zařízení sloužících k odpalování pro ICBMs, SLBMs a těžké bombardéry. Jednotlivé složení a strukturu těchto útočných zbraní si pak volí každá ze stran dle svého uvážení. Článek III upravuje metodiku, podle které budou jednotlivé zbraně počítány do celkových limitů upravených touto smlouvou. Jako 1 ks nosiče se počítá každý z umístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů v celkovém limitu 700 ks. Počet jaderných

[51] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s.33 a násl.
[52] Smlouva New START, online: https://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf (staženo 9.5.2017).

hlavic v celkovém limitu 1550 ks se pak rovná počtu návratných nosičů na umístěných ICBMs a SLBMs a každý rozmístěný bombardér se počítá jako 1 ks. Každé neumístěné zařízení ICBMs, SLBMs a těžký bombardér se taktéž počítá jako 1 ks, stejně tak každé umístěné zařízení a těžký bombardér. Dále je upraveno, jak se bude nakládat s novými, dosud nevytvořenými strategickými zbraněmi a pro úplnost jsou vyjmenovány strategické nosiče, kterými disponují strany ke dni podpisu smlouvy. V článku IV jsou upraveny otázky týkající se rozmístění jednotlivých nosičů, odpalovacích zařízení, ale také počty testovacích těžkých bombardérů aj. včetně pravidel pro jejich umístění. Podstatné je ustanovení odst. 11, že strategické zbraně upravované touto smlouvou nebudou rozmístěny mimo teritoriální území smluvních stran. Mimo jiné jsou upraveny i otázky tranzitu zbraní. Článek V se věnuje novým typům strategických zbraní a umožňuje vznášení otázek k nově zařazované zbrani do výzbroje pomocí bilaterální konzultační komise. Upravuje také některé druhy nosičů v souvislosti s protiraketovou obranou. Článek VI popisuje, jakým způsobem bude probíhat počítání strategických zbraní v případě jejich přeměny, vyřazení nebo jiných způsobů eliminace. Odkazuje se zde na Protokol, konkrétně na jeho třetí a čtvrtou část. Článek VII upravuje tvorbu databáze pro potřeby smlouvy a pro podrobnosti odkazuje na část druhou a čtvrtou Protokolu. Dále upravuje využívání středisek pro snížení jaderných rizik a určuje, které dokumenty nebudou zpřístupněny veřejnosti. Článek VIII pojednává o okolnostech, které by mohly vést k dezinterpretaci kroků jedné strany druhou a určuje diplomatické a jiné kanály k tomu, aby jimy byly informace šířeny a poskytovány tak, aby nedošlo k mylnému posouzení některých akcí jedné strany stranou druhou. To vše pro zlepšení otevřenosti, předvídatelnosti a důvěry. V článku IX strany určují, jakým způsobem a v jakém rozsahu si vymění telemetrické informace o vypouštění ICBMs a SLBMs. Článek X stanovuje pravidla kontrolních mechanismů smlouvy, kterým se strany podpisem smlouvy podrobují. Také se zde pojednává o povinnosti neutajování některých skutečností v souvislosti se strategickými zbraněmi. XI. článek vyjmenovává typy inspekcí, které slouží k zajištění vykonatelnosti smlouvy a které jsou strany v rámci dodržování povinny strpět. Jedná se o právo inspekce přímo na místech základen pro ověřeování přesnosti předkládaných informací stranami, ale také v prostorách dalších i minulých zařízeních, jejichž seznam je poskytnut v rámci Protokolu smlouvy. Článek XII ukládá stranám vytvoření Bilaterální konzultační komise, která bude dohlížet na procesy související s implementací smlouvy, které dále upravuje část šestá Protokolu. Článek XIII uvádí některé zásady, bez jejichž

respektování by smlouva nemohla být dodržena. Zmiňuje například nepřijatelnost přijímání závazků stranami, které by zapříčinily rozpor s ustanoveními této smlouvy. Také výslovně zakazuje poskytování strategických zbraní třetím stranám. Jakékoliv nejasnosti pak podléhají konzultacím s Bilaterální konzulační komisí, aby se předešlo nejasnostem. Článek XIV výslovně uvádí způsob ratifikace smlouvy a jejích součástí smluvními stranami. Dále uvádí výslovně dobu, po jakou bude smlouva od její účinnosti platná, včetně možnosti jejího nahrazení případnou novou smlouvou a doby maximálního prodloužení, která je stanovena na 5 let. Také jsou zde upraveny možnosti týkající se odstoupení od smlouvy. V neposlední řadě stanovuje, že nahrazuje smlouvu SORT, která dnem účinnosti této smlouvy pozbývá platnosti. Článek XV dává stranám možnost navrhnutí smluvních dodatků, které v případě schválení budou účinné ve stejném režimu, jako tato smlouva. Upravuje i změny týkající se Protokolu. Článek XI stanovuje registraci smlouvy podle čl. 102 Charty OSN. Následuje už obligátní datum a místo podpisu (8.4. 2010 v Praze) a podpisy prezidentů Barracka Obamy a Dmitrije Medvěděva.[53, 54] Součástí smlouvy je i její Protokol s technickými přílohami. Ten obsahuje cca 160 stran a upravuje především podrobně práva a povinnosti stran týkající se kontrolních mechanismů a dodržování smluvních ustanovení. Ročně se například uskuteční 18 inspekcí a jednou ročně si strany vzájemně vymění telemetrické údaje o letových parametrech zkoušených raket. Ačkoliv je dle smlouvy strategický bombardér počítán jako jedna hlavic, může nést až 20 střel s plochou dráhou letu. V rámci ověřování je také možné poprvé provádět inspekce přímo na místě. Bohužel však technické přílohy Protokolu podléhají utajení.[55]

Smlouva New Start oproti přecházejícím úpravám výrazně redukuje počet rozmístěných strategických zbraní. Tento trend můžeme pozorovat společně se vzájemným zlepšováním vztahů mezi Spojenými státy a Ruskou federací. Vzájemná důvěra pak také umožňuje ukotvování verifikačních mechanismů do odzbrojovacích smluv, které se tak stávají závazkem, který nezůstává pouze v rovině diplomatických vztahů, ale slouží skutečnému snižování jaderných arzenálů. Ovšem předpokladem je, že ani jedna strana nebude znevýhodněna a nebude takovou smlouvou postižena její vlastní bezpečnost. To můžeme považovat za jedno největších úskalí současných odzbrojovacích smluv. Tuto slabost nalezneme v ustanovení upravující vypovězení

[53] ibid
[54] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s. 84 a násl.
[55] ibid

tohoto závazku, konkrétně ve článku XIV, kde stačí tříměsíční předchozí písemná notifikace. Dále počítání jaderných hlavic do limitů určených touto smlouvou zcela nereflektuje jejich snížení jako celek, ale například vícehlavicové zbraně jsou zde počítány také jako 1 ks.

4.2.1. Okolnosti přijetí

Přijímání smlouvy New Start výrazně ovlivnilo blížící se vypršení smlouvy START I, neboť oba smluvní státy hledaly jejího nástupce. Po vzájemných jednáních se proto nakonec shodly na vytvoření smlouvy nové, kterou se stal New Start. Důvodem pro jeho tvorbu byla nedostatečnost úpravy, kterou předkládala dosud platná smlouva SORT. A to jak z pohledu upravované materie, tak z pohledu možnosti její vykonatelnosti a kontroly.

Vyjednávání nad možností nové smlouvy začala v roce 2006. Rusko zde projevilo zájem na vytvoření nové dohody, která by nahradila START I v jejích intencích. Bushova administrativa tento krok podpořila s tím, že by bylo dobré zachovat kontrolní a ověřovací mechanismy předchozí smlouvy. Rusové chtěli tato ujednání v podobě právně závazného dokumentu, ovšem americká administrativa navrhovala méně formální režim transparentnosti a vzájemné důvěry, jehož součástí by mohly být i inspekce přímo na místě nebo dobrovolná výměna dat. V projednávání těchto témat pokračovaly Spojené státy s Ruskem i v roce 2007 a 2008, ovšem nepodařilo se jim dosáhnout potřebného konsensu z důvodů výše zmíněných neshod ohledně finální podoby konrolních mechanismů. I přes to se však v dubnu 2008 prezidenti Bush a Putin dohodli a vydali Rámcovou deklaraci, ve které se zavázali ke snížení vlastních jaderných arzenálů na nejmenší možnou míru, která je možná pro vlastní bezpečnost a dodržení aliančních závazků. Tato strategická jednání pokračovala i v roce 2009, kdy do úřadu nastoupil nový americký prezident Barack Obama.V březnu se pak v Ženevě sešli zástupci obou stran, aby projednali novou smlouvu předtím, než vyprší ta stávající. Následně se v Londýně setkal Barack Obama s Dmitrijem Medvěděvem, aby zahájili jednání, která vyústí ve smlouvu o omezení strategických zbraní v limitech nižších, než těch, které nastavila smlouva SORT. Ti se nechali slyšet, že nová smlouva zlepší vzájemnou bezpečnosti stran včetně předvídatelnosti a stability útočných sil a bude obsahovat efektivní ověřovací mechanismy, které se osvědčily při provádění

smlouvy START I. V červenci roku 2009 následovaly schůzky vyjednavačů a jejich výsledkem bylo podepsání memoranda, na kterém se prezidenti shodli pro následující limity nadcházející úpravy. Každá země bude limitována počtem 500 a 1100 nosiči s 1500 až 1675 hlavicemi. Bohužel se však vyjednavačům i přes probíhající setkávání nepodařilo dosáhnout shody a tak smlouva START vypršela 5. prosince 2009. V souvislosti s tím vydali prezidenti společné prohlášení, ve kterém potvrdili úmysl uzavřít novou smlouvu v duchu probíhajících jednání co nejdříve to bude možné. Tak se skutečně 8. dubna 2010 v Praze stalo.[56] Konečný obsah smlouvy sice doznal jistých změn co se týká limitů zbraní - maximálně 700 ks umístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů. Maximálně 1550 ks jaderných hlavic umístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů, maximálně 800 ks umístěných i neumístěných zařízení sloužících k odpalování pro ICBMs, SLBMs a těžké bombardéry, což je celkově snížení přibližně o 1/3 oproti předchozí smlouvě, ovšem účel smlouvy zůstal zcela zachován.

Následovala problematická ratifikace, kdy chtěl americký Kongres s převahou strany republikánů po doplňovacích volbách prodloužit jednání o nové smlouvě až do roku 2011, neboť od ledna by o smlouvě jednal Senát ve složení, které by smlouvu vyjednanou demokratickou administrativou nepodpořilo potřebnými dvěma třetinami. Tlak na ratifikaci sílil a pro se vyslovili i bývalí republikánští politici. Situace zašla tak daleko, že se za ratifikaci smlouvy přimlouvali dopisy také evropští politici, generální tajemník OSN a generální tajemník NATO. Ve výročním poselství roku 2010 se nechal Dmitrij Medvěděv slyšet, že pokud nedojde v dohledné době k ratifikaci, hrozí obnovení závodů ve zbrojení. Po následujících několikaměsíčních jednáních, kdy Obamova administrativa přislíbila cca 85 miliard USD na modernizaci jaderného arsenálu se nakonec podařilo smlouvu dne 22.12.2010 v USA ratifikovat. Podpořilo ji 76 senátorů a 26 bylo proti. Schvalování ve Státní dumě v Rusku již tak problematické nebylo. Smlouva byla schválena ve dvou čteních v roce 2011. dne 26. ledna 2011 pak smluvu schválila také Rada federace. Výměnou ratifikačních dokumentů 5. února 2011 pak smlouva vstoupila v platnost.[57]

---

[56] 111th Congress, 2nd Session, Committee on Foreign Relations, *Report on The New START Treaty*, Exec. Rept. 111-6 (Oct 1 2010), s. 4.

[57] Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, s. 84 a násl.

4.3. Současné jaderné arzenály a jejich vývoj

Počet rozmístěných i skladovaných jaderných hlavic je ukazatel, kterým můžeme hodnotit účinnost smluvní úpravy jaderného odzbrojení v 21. století. Nejdříve je nutné posoudit otázku, zda daný počet hlavic odpovídá limitům takové smluvní úpravy. Zde budeme posuzovat počty rozmístěných hlavic v souladu s uzavřenou smlouvou New START, neboť ta nahradila smlouvou předchozí. Spojené státy však limitů dle smlouvy SORT dosáhli v předstihu. Následně pak také posoudíme, jak taková úprava přispívá k celkovému snížení hlavic v souladu s článkem VI smlouvy o jaderném nešíření a to i pro nesignatáře této smlouvy.[58]

V roce 2017 je známo 9 států, které disponují jadernou zbraní s celkovým odhadovaným počtem 14900 hlavic. Jsou jimy Spojené státy, Rusko, Francie, Čína, Velká Británie, Izrael, Pákistán, Indie a Severní Korea, seřazeny podle velikostí jaderných arzenálů. Spojené státy společně s Ruskem disponují více než 93% všech jaderných hlavic na světě. Proto je přístup těchto dvou největších hráčů k odzbrojení klíčový, neboť určuje trendy i pro ostatní státy. Dokud budou jejich arzenály výrazně převyšovat všechny ostatní, lze těžko předpokládat, že i ti budou z vlastní vůle snižovat své vlastní. Ačkoliv se vládní představitelé často prezentují snížením arzenálů v souladu s odzbrojovacími smlouvami, porovnání počtu hlavic v 50. letech a v současné době je neporovnatelné. Dnešní zbraně jsou mnohem účinnější a ty skladované si státy ponechávají ve skladech na dobu neurčitou. Na přiloženém grafu vytvořeném Federací amerických vědců můžeme sledovat vývoj celkového množství hlavic od zařazení jaderné zbraně do výzbroje do současnosti. Graf přehledně mapuje jak celkový počet světových jaderných hlavic, tak také hlavice držené jednotlivé státy. Ohledně výkyvů stojí za komentář především snižování díky smlouvě START 1 a druhé nejvýraznější snižování můžeme pozorovat právě díky smlouvám SORT a New START, jak je vidět dle časové osy. Ačkoliv by se mohlo zdát, že odzbrojení dle tohoto grafu probíhá dobře, není tomu tak. Celkový počet hlavic zůstává v součtu velmi vysoký a pohybuje se kolem zmíněných 15 tisíc hlavic. Z nich je přibližně 9400 ve vojenských skladech a více než 3900 je jich připraveno na nosičích k použití. Zde disponují Spojené státy,

[58] Non Proliferation Treaty, online: http://www.un.org/en/conf/npt/2005/npttreaty.html (staženo 5.5.2017).

Rusko, Velká Británie a Francie přibližně 1800 hlavicemi ve stavu vysoké pohotovosti, které je možno odpálit téměř okamžitě, což mapuje graf č. 2.[59]

Graf č. 1[60]

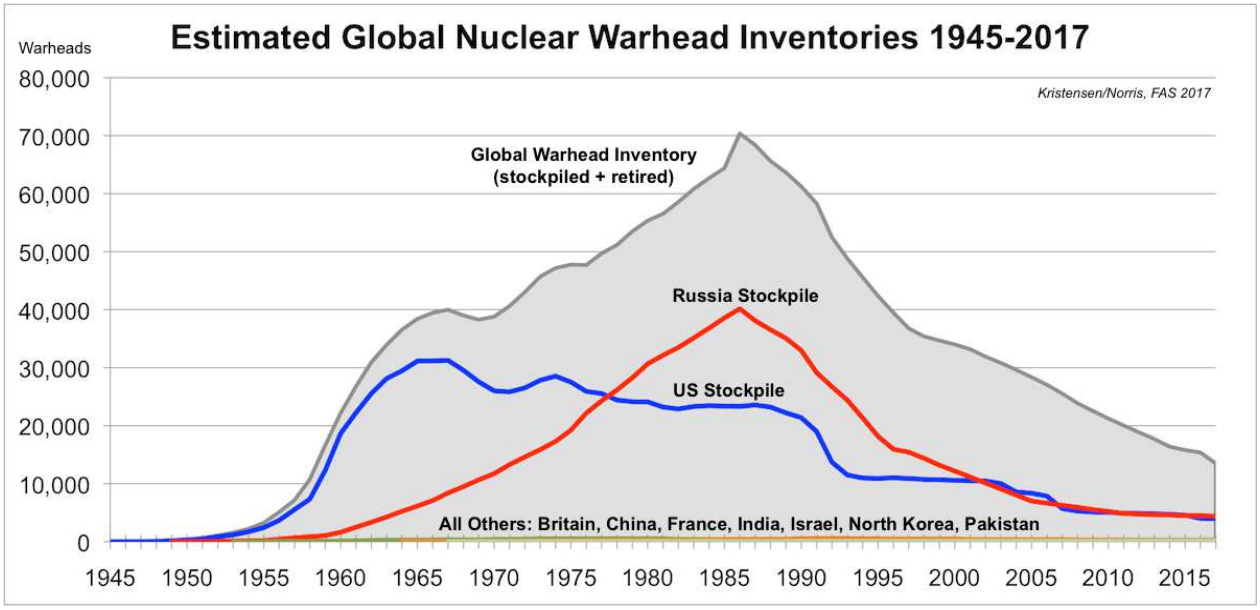

Graf č. 2[61]

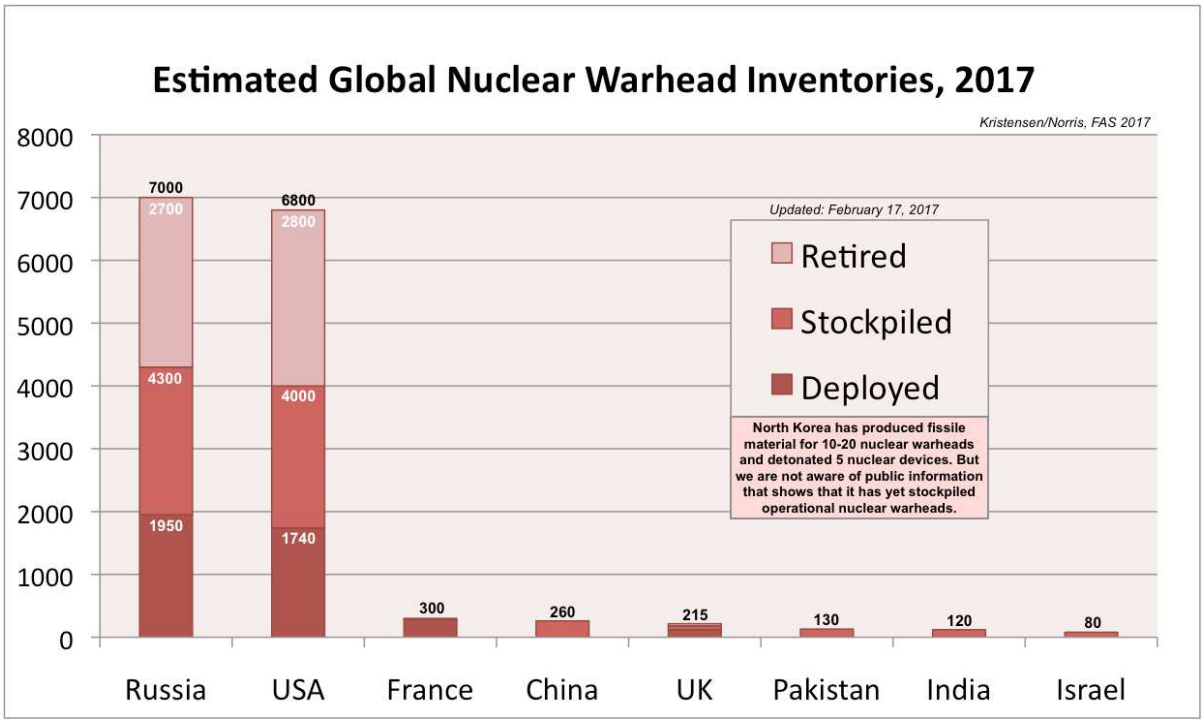

[59] „Status of World Nuclear Forces“, web Federace americkch vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ (staženo: 3.5.2017)
[60] ibid
[61] ibid

4.4. Klíčové pojmy jaderného odzbrojování do budoucnosti

V rámci jaderného odzbrojování můžeme do budoucna vytýčit tři témata, která mají v jeho dalším vývoji stěžejní funkci. Jsou jimi transparentnost, humanitární dopady případného použití a koncepce jaderného odstrašování.

4.4.1. Transparentnost

Současné snahy, které se v jaderném odzbrojování projevují, tedy zejména snížení počtu hlavic a nosičů kladou velké nároky na transparentnost, která je předpokladem samotné realizace smluvních ustanovení. Mezinárodní smlouvy jsou postaveny na principech suverenity států a proto nemůžeme a priori předpokládat, že transparentnost bude zajištěna sama o sobě, neboť jaderné zbraně samy o sobě jsou prostředkem výsostné politiky daného státu. Transparentnost má v tomto vnímání několik podob a to zejména dobrovolnou, vynucovanou a nedobrovolnou. V analyzovaných smlouvách pozorujeme transparentnost dobrovolnou, neboť se k ní strany zavázaly dobrovolně. Problematické se může jevit také definování jaderných zbraní a snah vedoucích k jejich evidenci, neboť nepřesné vymezení vede k nesprávným údajům, které státy poskytují a ztěžuje to pak nejen účel těchto snah, ale i jejich kontrolu a realizaci. Pro tato vyjasnění slouží mimo jiné i hodnotící konference týkající se daných smluv na kterých spolu strany komunikují a snaží se vyjasnit i tyto nejasnosti.[62]

4.4.2. Humanitární dopady použití jaderných zbraní

Ačkoliv stále dochází ke snižování počtu fyzických jaderných zbraní, nic se nemění na faktu, že jejich celková ničivá síla zůstává nezměněna. V případě jaderného výbuchu by byly postiženy všechny formy života a v krajním případě by to znamenalo zánik života na Zemi. V tomto případě nezáleží na tom, zda by výbuch proběhl cíleně či mimovolně a v tom spočívá největší riziko jaderných zbraní. Mimo rizika související se zdravím a životním prostředím je nutné uvažovat i další rozměry, a to především ekonomické. V případě jaderného výbuchu by důsledky pro postižené území byly buď zcela devastační, nebo srovnatelné s přírodní katastrofou velkého rozsahu. I to by mohlo

[62] Miroslav Tůma, *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování,* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014), s. 127 a násl.

mít za následek nekontrolované tvoření dalších třecích ploch, které by mohly případně způsobit další konflikt. Ovšem je nutné vnímat rozdíl autorizovaného a neautorizovaného použití jaderných zbraní. Nicméně v prvních okamžicích by taková skutečnost nemusela být zcela zřejmá.[63]

4.4.3. Koncepce jaderného odstrašování

Základní pointou jaderného odstrašování je domnělé zvyšování světové bezpečnosti tím, že se jednotlivé strany drží v „šachu“ tím, že každá vlastní jaderné zbraně a tudíž hrozí menší riziko jejich použití z důvodů odvetného úderu, který by byl devastační. Ovšem tato koncepce je nevhodná především z důvodu samotné existence jaderných zbraní, které sami vytváří riziko technického charakteru. Koncepce je argumentačně nelogická a slouží především k obhajobě vlastnictví jaderných zbraní, tudíž bychom ji mohli považovat za účelovou argumentaci jednotlivých aktérů. Koncepce jako celek je poté překonaná a brání a prodlužuje jaderné odzbrojování. Do budoucna je tedy třeba se zaměřit na to, jak s jednotlivými státy komunikovat o upuštění od tohoto nefunkčního konceptu.[64]

Závěr

Kritickou analýzou pozitivního textu smluv směřujících k jadernému odzbrojení na počátku 21. století, zkoumáním okolností jejich přijetí, pramenů mezinárodního práva, zkoumání z pohledu teorie mezinárodních vztahů a závislosti na počtu rozmístěných a skladovaných jaderných hlavic jsme z hlediska účinnosti těchto smluv dospěli k následujícím závěrům.

Mezinárodní smlouvy uzavřené na počátku 21. století nejsou zcela efektivní. I když oproti předchozí úpravě, například smlouvě START I. snižují arzenály téměř o 70% procent a snižují tak významnost doktríny jaderného odstrašení, nevedou přímo k úplnému jadernému odzbrojení. Ačkoliv jsou v souladu s čl. VI Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a v jejich ustanovení nalezneme snižování počtu jaderných zbraní, což zajisté je cesta k odzbrojení, podmiňují tuto skutečnost zbraněmi rozmístěnými. Skladových zásob se netýkají a tak státy vyřazují spíše zastaralé zbraně, než aby

[63] Miroslav Tůma, *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování, s. 142 a násl.*
[64] Miroslav Tůma, *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování, s. 154 a násl.*

skutečně snižovaly jejich celkový počet, díky čemuž se snižují náklady jednotlivých stran. Nicméně pozitivně můžeme pozorovat tuto situaci z pohledu realismu, neboť snižování počtů zbraní určených k přímému úderu státy projevují důvěru ve vzájemné vztahy a vlastní bezpečnost. Tím tak plynule přicházíme k liberalismu, kdy některé omezení ve prospěch odzbrojení může mít pozitivní dopady z hlediska ekonomičnosti a také celkové bezpečností situace, tedy vést k postupné odzbrojení. Z pohledu konstruktivismu pak hodnotíme především historickou zkušenost Spojených států s použitím jaderných zbraní a jejich snahu o institucionalizaci procesů, které by měly zajistit světový mír. Nejdůležitější je však zmínit originální náhled každého z aktérů na problematiku jaderného odzbrojení z pohledu konstruktivismu. Případné sjednocení náhledu na motivaci k vlastnictví jaderných zbraní všemi státy, by výrazně usnadnilo snahy o celkové odzbrojení, neboť by se situace v mezinárodních vztazích stala mnohem přehlednější. Nicméně vzhledem k faktu, že v současnosti Spojené státy s Ruskem vlastní 93% všech jaderných zbraní, lze těžko předpokládat, že by ostatní jaderné mocnosti chtěly tuto otázku nastolit předtím, že budou jaderné arzenály vyrovnané, což vyplývá ze zmiňované teorie realismu. I když se tedy prezident Obama vyslovil pro svět bez jaderných zbraní ve svém projevu v Praze, uskutečněné kroky odpovídají spíše dosavadní praxi a kromě výraznější kvantitativního snížení počtu strategických jaderných zbraní zůstává kvalitativně tato problematika spíše stabilní.

Dalším problematickým bodem smluvní úpravy jaderného odzbrojení je nízká míra sankcionovatelnosti. Smlouvy jsou uzavírány státy po vzájemném konsenzu a proto v nich jen marně hledáme sankční mechanismy, kterými by se státy zbytečně omezovaly ve vlastním rozhodování. S tím souvisí nízká míra zajištění také v mezinárodním smluvním a obyčejovém právu. Pokud se výrazně změní okolnosti, při kterých státy smlouvu uzavíraly, je dle mezinárodního práva možné takovou smlouvu vypovědět bez sankcí.

Na to plynule navazuje úprava podmínek vypovězení smluv, které si státy sjednávají. V jaderně odzbrojovacích smlouvách 21. století je nastavena tak příhodně, že státy mohou danou smlouvu s minimálním úsilím vypovědět, stačí pro to písemně notifikovat druhou smluvní stranu tři měsíce předem. Z hlediska stability mezinárodních vztahů vzhledem k této problematice můžeme toto ustanovení označit za směšné, neboť je to příliš krátká doba k řádnému zajištění tohoto typu závazku, ač je v praxi odzbrojovacích smluv běžné, což z této úpravy činí úpravu rozvolněnou a neúčinnou, pokud není v souladu se státní politikou.

Pozitivně můžeme hodnotit ustanovení o kontrole, které ve smlouvě New START umožňuje provádět kontroly na místě. Je to jedno z ustanovení, které výrazně prospívá vzájemné důvěře a činí tak smluvní úpravy efektivní, zejména v porovnání se smlouvou SORT, kde takové ustanovení o kontrole chybělo zcela.

Pro budoucí smlouvy a jejich efektivitu je tak klíčové, aby obsahovaly přísnější podmínky co se týká možnosti jejich vypovězení, určit funkční sankce například v podobě dalšího nuceného snižování počtu jaderných zbraní a také upravit zbraně, které jsou součástí arzenálů ve skladech, neboť jen tak lze dosáhnout odzbrojení na takovou míru, aby se ho mohly z vlastní vůle účastnit i další jaderné státy.

Z hlediska debat v odborné literatuře k danému tématu bychom tuto práci zařidili do debaty deskriptivní, neboť se snaží o popis, analýzu a pochopení probíhajících jevů problematiky smluvní úpravy jaderného odzbrojení, ovšem nevyhnuli jsme se ani prvkům normativní debaty z důvodu hodnocení smluvních opatření z hlediska jejich vhodnosti, případně možného zlepšení.

Summary

The bachelor thesis deals with the effectivity of the nuclear disarmament in the beginning of the 21st century. Its objective is to find out, if the process set by the international law is effective and how is the nuclear disarmament assessed by the theories of the theory of international relations. Thesis analyzed international treaties in order to meet this goal and also finds out correlation between the treaties and final numbers of nuclear warheads.

By the analysis of the international treaties concluded in the beginning of the 21st century we have find out, that the treaties are not effective. It is because they miss proper legal substances of security and termination of the treaties. Mainly it still reflects the will of the states in the 1st place. The theories of the international relations also confirms that conclusion. However the states reflects the danger of this weapons and they are trying to meet the goal of safer world by reducing enormous numbers of nuclear warheads. But for the indefinite future it is not possible to meet the goal of the world without nuclear weapons soon.

Použitá odborná literatura

Christer Ahlstrom, *Withdrawal from arms kontrol treaties*, (Stockholm: SIPRI Yearbook, 2004)

Vlastislav Bříza, *Kontrola, regulace a úprava jaderného zbrojení.* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010)

Čeněk Čepelka, *Právní garantování oblasti bez jaderných a chemických zbraní ve střední Evropě,* (Praha: Sborník příspěvků k aktuálním otázkám mezinárodního práva a politiky III, 1989)

David Fischer. History of the International Atomic Energy Agency : the first forty years Vienna : The Agency, 1997

Jan Karlas, „Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů“, *Mezinárodní vztahy 39,* č. 2 (léto 2004)

David W. Jr. Kearn, „The Baruch Plan and the Quest for Atomic Disarmament.“ *Diplomacy & Statecraft*, vol. 21, no. 1 (2010)

Hans M. Kristensen, Robert S. Norris, „Russian nuclear forces, 2011“, Bulletin of the Atomic Scientists vol. 67, č. 3 (2011), 67–74. dostupné online: http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0096340211407147 (staženo 3.5.2017)

Petra Kuchyňková, Petr Suchý, eds., *Vývoj a výsledky procesů kontroly zbrojení a odzbrojování. Marnost nad marnost?* (Brno: Masarykova univerzita, 2006)

Jan Ondřej, *Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti.* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2008)

Jan Ondřej, „Odzbrojení a regulace zbrojení v mezinárodním právu a ve vztahu ke státní suverenitě“, *Mezinárodní vztahy 34,* č. 2 (léto 1999)

Lassa Francis Lawrence Oppenheim, *International Law, vol. II - Disputes, War and Neutrality,* (NewYork, Toronto: Longham’s, Green and co., 1952)

Pavel Šturma, Čestmír Čepelka a Vladimír Balaš, *Právo mezinárodních smluv* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011)

Miroslav Tůma, *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?*, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011)

Mirosla Tůma, *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování.* (Praha: Ústav mezinároních vztahů, 2014)

Miroslav Tůma, *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009)*

Danilo Türk, *Základy mezinárodního práva* (Praha : Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta, 2011)

Vladimír Týč, *Právo mezinárodních smluv.* (Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně pro Právnickou fakultu MU, 1995)

Šárka Waisová, *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. (Plzeň: Aleš Čeněk, 2003)

Právní dokumenty:

111th Congress, 2nd Session, Committee on Foreign Relations, *Report on The New START Treaty*, Exec. Rept. 111-6 (Oct 1 2010)

Charta OSN

Non Proliferation Treaty, online: http://www.un.org/en/conf/npt/2005/npttreaty.html (staženo 5.5.2017)

„Rezoluce VS 1378“, dostupná online http://www.un-documents.net/a14r1378.htm (staženo 2.5.2017)

„Rozsudek I.C.J. ze dne 26. září 1997 ve věci Gabčíkovo/Nagymaros“, http://www.icj-cij.org/docket/files/92/7375.pdf (staženo 1.4.2017)

„SORT treaty“, dostupné online: http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/strategic-offensive-reductions-treaty-sort/ (staženo 1.4.2017)

„SORT treaty“, dostupné online: https://fas.org/nuke/control/sort/sort.htm (staženo 9.5.2017)

Smlouva New START, online: https://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf (staženo 9.5.2017)

Webové stránky:

„Article by Article Legal Analysis of the START II Treaty and its Associated Documents”, U.S. Department of State, online: https://www.state.gov/t/avc/trty/104150.htm (staženo 10.5.2017)

„Blíží se nové závody ve zbrojení?“ Týdeník.cz, online: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/blizi-se-nove-zavody-ve-zbrojeni_79133.html (staženo 3.5.2017)

Oskar Krejčí, *Obama a změna ve světě,* webové stránky Britské listy, online https://legacy.blisty.cz/art/46352.html (staženo 3.5.2017)

Steven Pifer, SORT vs. New START: Why the administration is leery of Treaty? Brookings website, online: https://www.brookings.edu/blog/up-front/2013/03/15/sort-vs-new-start-why-the-administration-is-leery-of-a-treaty/ (staženo 3.5.2017)

„President Trump: Seven ways the world has changed” BBC NEWS website, online: http://www.bbc.com/news/election-us-2016-37918242 (staženo 10.5.2017)

Statement by the White House Press Secretary / Announcement of Withdrawal from the ABM Treaty, Office of the Press Secretary, 13 December 2001.Online: http://web.archive.org/web/20020223065455/http://www.state.gov/t/ac/rls/fs/2001/6848.htm (staženo 10.5.2017)

„Status of World Nuclear Forces“, web Federace amerických vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ (staženo: 3.5.2017)

U.S. Department of State, *2011 annual report on implementation of the Moscow Treaty,* dostupné online https://www.state.gov/t/avc/rls/rpt/164828.htm (staženo 3.5.2017)

„US elections 2016 results: Donald Trump's life story“, BBC NEWS website, online: http://www.bbc.com/news/world-us-canada-35318432 (staženo 10.5.2017)

„Webové stránky Smlouvy o Antarktidě“, online http://www.ats.aq/e/ats.htm (staženo 2.5.2017)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Odhadovaný světový počet jaderných hlavic 1945 – 2017 (graf)

zdroj: „Status of World Nuclear Forces“, web Federace americkch vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ (staženo: 3.5.2017)

Příloha č. 2: Příloha č. 2: Odhadovaný světový počet hlavic v roce 2017 (graf)

zdroj: „Status of World Nuclear Forces“, web Federace americkch vědců online: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ (staženo: 3.5.2017)

Přílohy

Příloha č. 1: Odhadovaný světový počet jaderných hlavic 1945 – 2017 (graf)

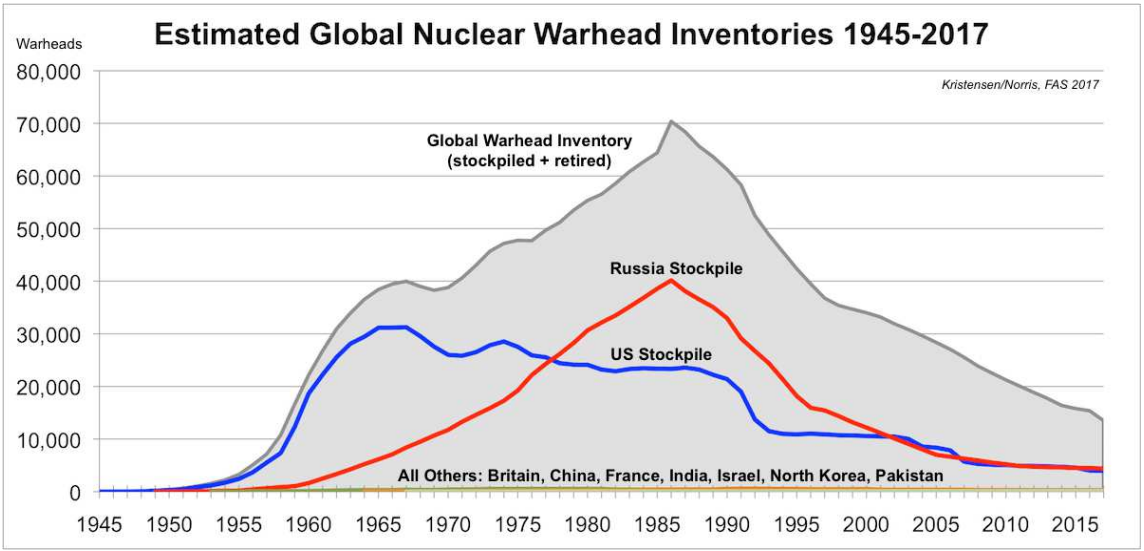
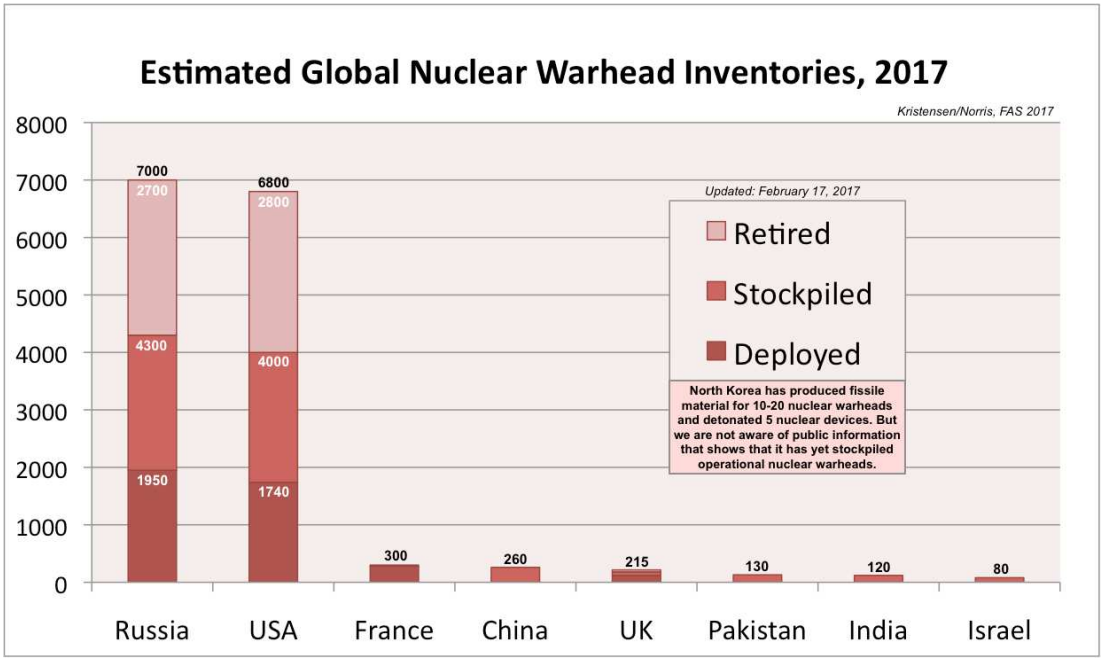
Příloha č. 2: Odhadovaný světový počet hlavic v roce 2017 (graf)